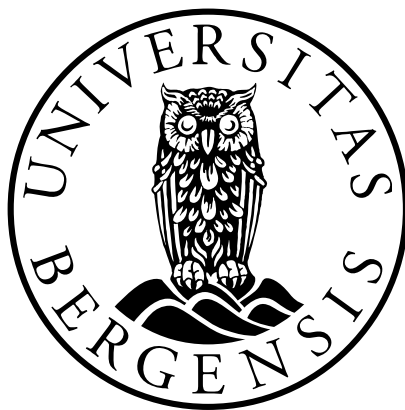

Er gjenstands- og verdiinndragning straff?

En vurdering av hvorvidt inndragning etter strl. § 69 første ledd bokstav c er straff sett i lys av ulike straffebegrep

Kandidatnummer: 24

Antall ord: 14 998

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

12. desember 2022

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	3
1.1	Tema og problemstilling	3
1.2	Avhandlingens avgrensninger	4
1.3	Avhandlingens metodebruk.....	5
1.4	Avhandlingens rettskildebruk	6
2	Inndragningsinstituttets og straffeinstituttets formål	8
2.1	Innledning.....	8
2.2	Hvilke formål har inndragningsinstituttet?	8
2.3	Hvilke formål har straffeinstituttet?	9
3	Gjenstands- og verdiinndragning sett i lys av Andenæs' materielle straffedefinisjon	11
3.1	Innledning.....	11
3.2	Andenæs' materielle straffedefinisjon	11
3.3	Er gjenstands- og verdiinndragning straff etter Andenæs' materielle straffedefinisjon?.....	12
3.3.1	Hvem kan beslutte gjenstands- og verdiinndragning?	12
3.3.2	Er gjenstands- og verdiinndragning en reaksjon som følge av en begått lovovertrødelse? 13	
3.3.3	Er gjenstands- og verdiinndragning et onde?.....	13
3.3.4	Er gjenstands- og verdiinndragning et tilsiktet onde?.....	13
3.3.5	Konklusjon.....	22
3.4	Hvilken betydning kan og bør det ha for inndragningsbestemmelsens objektive karakter dersom gjenstands- og verdiinndragning er straff etter Andenæs' materielle straffedefinisjon?.....	22
4	Gjenstands- og verdiinndragning sett i lys av Den europeiske menneskerettighetskonvensjonens straffebegrep	25
4.1	Innledning.....	25
4.2	Er gjenstands- og verdiinndragning straff etter EMK?	26
4.2.1	Hvordan er gjenstands- og verdiinndragning klassifisert i norsk rett?	27
4.2.2	Hvilken karakter har strl. § 69 første ledd bokstav c?	28
4.2.3	Hvilket innhold og alvorlighetsgrad har gjenstands- og verdiinndragning?.....	31
4.2.4	Konklusjon.....	33
4.3	Hvilken betydning kan og bør det ha for inndragningsbestemmelsens objektive karakter dersom gjenstands- og verdiinndragning er straff etter EMK?	33
5	Gjenstands- og verdiinndragning sett i lys av straffebegrepet i Grunnloven § 96	37

5.1	Innledning.....	37
5.2	Straffebegrepet i Grl. § 96.....	38
5.3	Er gjenstands- og verdiinndragning straff etter Grl. § 96?.....	39
5.3.1	Konklusjon.....	43
5.4	Hvilken betydning kan og bør det ha for inndragningsbestemmelsens objektive karakter dersom gjenstands- og verdiinndragning er straff etter Grunnloven § 96?.....	44
6	Avslutning.....	47
	Kilderegister.....	49

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Tema for denne avhandlingen er strafferettslig inndragning etter straffeloven kapittel 13.¹ Inndragning innebærer at staten, ved bruk av tvang og uten vederlag, permanent fratar en lovovertreder utbytte, gjenstander eller formue som er tilknyttet en straffbar handling.²

Den mest brukte inndragningsbestemmelsen er strl. § 69.³ Det fremgår av strl. § 69 første ledd bokstav c at

«Ting som [...] har vært brukt eller bestemt til bruk ved en straffbar handling, kan inndras. I stedet for tingen kan hele eller deler av tingens verdi inndras. § 67 første ledd tredje punktum og fjerde ledd gjelder tilsvarende».

Bestemmelsen hjemler adgangen til å inndra en gjenstand, eller dens verdi, dersom tingen er brukt eller kunne blitt brukt ved en straffbar handling. Til tross for at gjenstands- og verdiinndragning forutsetter at inndragningssubjektet har gjort en straffbar handling, anses ikke inndragning formelt som «straff», men som en «annen strafferettslig reaksjon» jf. strl. §§ 29 og 30 bokstav e. Henvisningen til § 67 første ledd tredje punktum åpner derfor opp for at domstolen kan beslutte inndragning selv om lovovertrederen ikke har utvist skyld eller var uten skyld etter strl. § 20 på gjerningstidspunktet. Inndragningsbestemmelsen er med andre ord en rent objektiv bestemmelse.

Straffelovrådet har imidlertid tatt til orde for at inndragning etter strl. § 69 ofte kan ha et pønalt preg og at inndragning i enkelte tilfeller derfor har samme karakteristikk som de formelle straffer. Rådet har derfor anbefalt å innlemme disse inndragningstilfellene i en ny straffart kalt «konfiskasjon».⁴

Videre har strl. § 69 første ledd bokstav c nylig vært tema i høyesterettsdommen HR-2021-2249-A.⁵ Saken gjaldt en 13 år gammel gutt som hadde oppbevart og delt et seksualisert bilde av en 12 år gammel jente. Gutten hadde også krevd 170 kroner av jenta for å slette bildet. Det

¹ Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven - strl.).

² Grønning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 651.

³ STRASAK-rapporten 2021 s. 41.

⁴ NOU 2020: 10 s. 118–119; Tilleggsutredning til NOU 2020: 10 s. 28–30.

⁵ Heretter «Mobiltelefoninndragnings-dommen».

sentrale spørsmålet for Høyesterett var hvorvidt Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen satte begrensninger for å inndra guttens mobiltelefon og eventuelt om inndragning burde finne sted.⁶ Høyesterett besluttet å inndra guttens mobiltelefon og guttens forsvarer uttrykket i media at inndragningen i realiteten var barnestraff.⁷

Straffelovrådets forslag om å revidere inndragningsinstituttet, sammenholdt med Høyesteretts uttalelser og konklusjon i Mobiltelefoninndragnings-dommen, gjør det interessant å foreta en nærmere vurdering av hvorvidt gjenstands- og verdiinndragning etter strl. § 69 første ledd bokstav c er straff. For å få en nyansert fremstilling vil vurderingen ta utgangspunkt i norsk strafferetts mest sentrale straffebegrep, nemlig Andenæs' materielle straffedefinisjon, EMKs straffebegrep og Grunnlovens straffebegrep.⁸ For å sette straffebegrepene i kontekst, vil det redegjøres for hvilken betydning det kan og bør ha for inndragningsbestemmelens objektive karakter dersom inndragning er straff etter straffebegrepene.

I avhandlingen vil det gjennomgående rettes et særlig fokus mot Mobiltelefoninndragnings-dommen. Denne avgjørelsen er interessant fordi det er den siste avgjørelsen som uttrykker Høyesteretts forståelse av strl. § 69 første ledd bokstav c samt bestemmelsens forhold til menneskerettighetene.

1.2 Avhandlingens avgrensninger

Sett i lys av avhandlingens størrelse og omfang må det oppstilles en rekke avgrensninger. For det første vil avhandlingen avgrenses til å omhandle gjenstands- og verdiinndragning når gjenstanden «har vært brukt [...] ved en straffbar handling» jf. strl. § 69 første ledd bokstav c. Videre avgrenses det til tilfeller der det inndras en *alminnelig tilgjengelig lovlig* gjenstand eller dens verdi, slik som en mobiltelefon eller en bil.

Dersom gjenstands- og verdiinndragning er straff i de ulike betydninger, kan det ha en rekke materielle og prosessuelle konsekvenser. Redegjørelsen for hvilken betydning det har for strl. § 69 objektive karakter dersom gjenstands- og verdiinndragning er straff må derfor også avgrenses. Her vil fokuset rettes mot hvilken betydning dette kan og bør ha for

⁶ The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Roma, 4. november 1950 (Den europeiske menneskerettighetskonvensjon - EMK).

⁷ Kolsrud (2021).

⁸ Kongeriket Norges Grunnlov gitt i riksforsamlingen på Eidsvoll den 17. mai 1814 (Grunnloven - GrL.).

inndragningsbestemmelsens manglende skyldkrav og adgangen til å foreta gjenstands- og verdiinndragning overfor barn under kriminell lavalder i straffelovens forstand.⁹ I redegjørelsene vil jeg hovedsakelig nøye meg med å vise til ulike standpunkt i forarbeid, rettspraksis og juridisk teori.

1.3 Avhandlingens metodebruk

Mens Andenæs' materielle straffedefinisjon er utviklet gjennom strafferettsvitenskapen, er EMKs og Grunnlovens straffebegrep forankret i henholdsvis konvensjons- og lovtekst. Straffebegrepenes ulike forankring medfører at avhandlingens metodebruk varierer ut fra hvilket straffebegrep som diskuteres.

Hvorvidt gjenstands- og verdiinndragning er straff etter Andenæs' materielle straffedefinisjon beror på en strafferettsteoretisk drøftelse, hvor man må anvende alminnelige vitenskapelige kriterier. Dette innebærer at måten man tar stilling til avhandlingens problemstilling må være systematisk og etterprøvbart og at materialet som avhandlingen bygger på må være fullstendig og representativt.¹⁰ I vurderingen av om gjenstands- og verdiinndragning er straff i denne betydning vil det ses hen til rettsvitenskapens sentrale og legitime rettskilder, med særlig fokus på lovtekst, lovforarbeid, høyesterettspraksis og juridisk teori.

Strafferettsvitenskapen bidrar både til å gi en oversikt over og utvikle den strafferettslige rettssituasjonen. Strafferettsvitenskapens utviklende formål åpner dermed opp for at man kan innta en kritisk holdning til holdbarheten av de formål og standpunkt som lovgiver, Høyesterett og juridisk teori har anført om gjenstands- og verdiinndragning.¹¹

EMK og dens tilleggsprotokoller ble inkorporert i norsk rett ved lov 21.mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett.¹² Inkorporeringen medførte at EMK gjelder som norsk lov og at bestemmelsene i EMK skal gå foran norsk lovgivning ved motstrid jf. mrl. §§ 2 første ledd og 3.

⁹ Strl. § 20 første ledd.

¹⁰ Graver (2008) s. 159 og s. 174; Husabø (2010) s. 386.

¹¹ Grønning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 23; Jacobsen (2021a).

¹² Menneskerettsloven - mrl.

Selv om EMK er norsk lov, er det lagt til grunn i Rt. 2000 s. 996 at norske domstoler skal tolke konvensjonen på samme måte som Den europeiske menneskerettsdomstolen.¹³ Dette innebærer at når det skal vurderes om gjenstands- og verdiinndragning er straff i konvensjonens betydning, må man «[...] forholde seg til konvensjonsteksten, alminnelige formålsbetraktninger og konvensjonsorganenes avgjørelser».¹⁴

Vurderingen av om gjenstands- og verdiinndragning er straff etter Grl. § 96 beror i utgangspunktet på en tolkning av grunnlovsbestemmelsen, hvor særlig grunnlovsbestemmelsens ordlyd, høyesterettspraksis og grunnlovsbestemmelsens formål har betydning.¹⁵ Som avhandlingen kommer til i del 5, gjør imidlertid rettskildematerialet tilknyttet Grunnlovens straffebegrep og inndragningsbestemmelsen det utfordrende å vurdere gjenstands- og verdiinndragning opp mot Grl. § 96 ut fra alminnelig grunnlovstolkning. Drøftelsen på dette punktet vil derfor være *de sententia ferenda*, det vil si at fokuset er hvordan Høyesterett bør tolke rettskildene og avgjøre spørsmålet om gjenstands- og verdiinndragning er straff etter Grunnloven i en eventuell fremtidig grunnlovsvurdering.¹⁶

I tilknytning til hvert straffebegrep, samt avslutningsvis, vil det redegjøres for hvilken betydning det kan og bør ha for strl. § 69 objektive karakter dersom gjenstands- og verdiinndragning er straff ut fra de ulike straffebegrepene. Redegjørelsene vil derfor bestå av både *de lege lata*- og *de lege ferenda*-betraktninger.

1.4 Avhandlingens rettskildebruk

For å besvare avhandlingens problemstilling vil det ses til ulike rettskilder. Det er derfor nødvendig å knytte noen bemerkninger til enkelte av rettskildenes betydning og vekt.

Sett bort fra språklige endringer, er strl. § 69 første ledd bokstav c i hovedsak lik den tilsvarende bestemmelsen i straffeloven 1902 § 35 andre ledd.¹⁷ En forskjell er at vurderingen av om inndragning skal finne sted og dens eventuelle omfang nå beror på en forholdsmessighetsvurdering etter § 69 tredje ledd. Vurderingsmomentene som listes opp i

¹³ Heretter «EMD».

¹⁴ Rt. 2000 s. 996 s. 1007.

¹⁵ HR-2020-2472-P avsnitt 84; Andenæs og Fliflet (2017) s. 59.

¹⁶ Eriksen (2012) s. 146.

¹⁷ Lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven 1902 - strl. 1902); Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 31.

bestemmelsen er imidlertid utarbeidet på bakgrunn av rettspraksis tilknyttet strl. 1902 § 35.¹⁸ Ettersom lovendringen ikke medførte en realitetsforskjell har forarbeid, høyesterettspraksis og juridisk teori tilknyttet strl. 1902 § 35 andre ledd betydning for tolkningen og forståelsen av strl. § 69 første ledd bokstav c.¹⁹

I NOU 2020: 10 og tilleggsutredning til NOU 2020: 10 argumenterer Straffelovrådet for at inndragning etter strl. § 69 kan ha en pønalt karakter og at det derfor bør innføres en ny straffart kalt «konfiskasjon». Utredningene har vært på høring, men er ikke ferdigbehandlet av Justis- og beredskapsdepartementet.²⁰ Utredningene har derfor ikke vekt som forarbeid, men kan likestilles med juridisk teori. Utredningene er likevel av betydning for avhandlingen da de kan inneholde relevante argument som kan tilføre avhandlingens diskusjoner interessante perspektiv.

¹⁸ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 463.

¹⁹ HR-2018-556-A avsnitt 22.

²⁰ Prop. 241 L (2020–2021) s. 9–10.

2 Inndragningsinstituttets og straffeinstituttets formål

2.1 Innledning

Som avhandlingen kommer til, er en reaksjons formål sentralt for om reaksjonen kan anses som straff etter de ulike straffebegrepene. Før det tas stilling til om gjenstands- og verdiinndragning av lovlige gjenstander er straff i de ulike betydninger, er det derfor nødvendig å redegjøre for hva som er de uttalte formålene bak inndragnings- og straffeinstituttet.

2.2 Hvilke formål har inndragningsinstituttet?

Det er antatt at inndragning ikke skal være et uttrykk for klander, men en reaksjon som er tuftet på prinsippet om at kriminalitet ikke skal lønne seg.²¹ Inndragningsinstituttet er imidlertid et komplekst reaksjonssystem som består av en rekke bestemmelser, som rammer relativt forskjellige situasjoner. Følgelig kan inndragningens begrunnelse og formål variere fra bestemmelse til bestemmelse, men også innad i hver enkelt inndragningsbestemmelse.²² Likevel er det særlig tre formål som i større og mindre grad fremstår som sentrale ved inndragning, nemlig gjenopprettende, forebyggende og pønale formål.²³

Det gjenopprettende formålet har klar forankring i prinsippet om at kriminalitet ikke skal lønne seg, da tanken bak formålet er at inndragning skal sikre at situasjonen tilbakeføres til slik den var før den straffbare handlingen fant sted. Synspunktet er derfor at inndragning skal ha en nullstillende hensikt, ved at inndragningens omfang skal begrenses til at lovovertrederen fratras eventuelt økonomisk overskudd fra den kriminelle handlingen.²⁴

Det forebyggende formålet på sin side, peker på at inndragning er en reaksjon med et fremadskuende fokus som skal ha en preventiv effekt mot gjentatte straffbare handlinger. Det forebyggende formålet kan knytte seg til den konkrete tingen, noe som innebærer at

²¹ Rt. 2011 s. 1811 avsnitt 40; Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 651.

²² Matningsdal (1987) s. 104–105.

²³ NOU 2020: 10 s. 24–25; NOU 2003: 15 s. 173–174; Rt. 2002 s. 1271 s. 1275; Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 651.

²⁴ Rt. 2011 s. 1811 avsnitt 40; NOU 2020: 10 s. 18.

inndragning har en forebyggende virkning fordi det vil forhindre fremtidig bruk av inndragningsgjenstanden til nye straffbare handlinger. Inndragning har også et individual- og allmennpreventivt formål, ved at reaksjonen skal ha en forebyggende effekt mot at den konkrete lovovertreder begår nye lovbrudd, samtidig som inndragningen vil virke preventivt mot at samfunnets øvrige borgere utøver straffbare handlinger.²⁵

Det pønale formålet må derimot forstås som at hensikten bak inndragningen er å straffe lovovertrederen.²⁶ Hva som ligger i begrepet «straff», vil avhandlingen grundig redegjøre for i det videre. Allerede her kan det likevel påpekes at en pønalt reaksjon kjennetegnes av at den retter seg mot tidligere handlinger og har et individual- og allmennpreventivt formål.²⁷

2.3 Hvilke formål har straffeinstituttet?

Gjennom tidene har det vært ulike synspunkter på hvorfor man skal benytte straff og hvilke formål man ønsker å oppnå ved bruk av straff. Mens man tidligere hadde fokus på at straff skulle være en form for gjengjeldelse eller hevn som følge av lovovertrederens handlinger, er hovedfokuset i dag at straffen skal virke forebyggende mot kriminalitet.²⁸

Til tross for denne tankeomdreining, har elementer fra gjengjeldesperspektivet fremdeles betydning for straffens begrunnelse i norsk rett. På bakgrunn av gjengjeldelses- og prevensjonsargumenter har lovgiver tatt til orde for at det er tre hovedgrupper tilsiktede virkninger som straffereaksjoner er ment å ha. En fellesnevner for virkningene er at de ikke nødvendigvis gjør seg gjeldende for alle typer straffer og at det jevnt over er usikkert om straffens tilsiktede virkninger faktisk har denne effekten i det virkelige liv.²⁹

I tilknytning til prevensjonsperspektivet finner man for det første straffens individualpreventive virkning, som i lovforarbeidene forklares som hvordan bruken av straff kan «[...] påvirke den enkelte lovovertreder til ikke å begå nye lovbrudd i fremtiden [...]».³⁰ I forarbeidene forutsettes det at den individualpreventive effekten kan deles opp i tre mer

²⁵ NOU 2020: 10 s. 33; Boucht (2022) § 69 lovkommentar 1 punkt 3.

²⁶ NOU 2003: 15 s. 173–174.

²⁷ Prop. 62 L (2015–2016) s. 26–27.

²⁸ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 77–78; Innst. O. nr. 72 (2004–2005) s. 14. Det er fremdeles ulike synspunkter på hva som er, og burde være, formålet bak straff. Se Kinander (2013) s. 155–192 og Grønning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 27–55.

²⁹ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 78–79.

³⁰ Ibid s. 78.

spesifikke virkninger, herunder uskadeliggjørende, avskrekkende og forbedrende virkninger. Straffens uskadeliggjørende virkning peker på den faktiske effekten som straffen kan ha, ved at straff forhindrer lovovertrederen fra å gjennomføre nye lovbrudd. Den avskrekkende og forbedrende virkningen gir på sin side anvisning på hvordan straffen kan påvirke lovovertrederens opplevelse og oppfatning av sin tidligere handling. De negative konsekvensene og klanderverdige aspektet som straffen har vil avskrekke vedkommende fra å begå kriminalitet i fremtiden, og samtidig få vedkommende til å reflektere over og forstå hvorfor handlingen var gal.³¹

Etter lovgivers syn er straffens allmennpreventive virkning, som sikter til hvordan straff kan motvirke at samfunnets øvrige borgere begår lovbrudd, straffens viktigste formål.³² Synspunktet er at straffens allmennpreventive virkning har en atferdsstyrende effekt på borgerne, fordi man enten gjennom kjennskap til straffebudet eller observasjoner av at andre har blitt straffet, har kunnskap om at det kan oppstå inngripende, negative konsekvenser dersom man handler i strid med et straffebud.³³

Ut fra en gjengjeldelsestankegang er derimot standpunktet at dersom lovgivningen og dens reaksjoner oppleves som rettferdig av borgerne, vil straff kunne bidra til sosial ro i samfunnet. Straff vil dermed kunne forhindre en følelse av urett og frykt hos borgerne og at borgerne «tar saken i egne hender» for å oppnå rettferdighet i etterkant av lovbruddet.³⁴

Med utgangspunkt i de tre hovedgruppene av tilsiktede virkninger, har lovgiver sammenfattet at straff er ment å «[...] virke preventivt ved å påvirke borgernes atferd, og å bidra til å opprettholde den sosiale ro ved å tilfredsstille allmennhetenes forventning om at det blir reagert på urett.»³⁵

³¹ Ibid s. 79.

³² Innst. O. nr. 72 (2004–2005) s. 15.

³³ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 79.

³⁴ Ibid s. 80.

³⁵ Ibid s. 123.

3 Gjenstands- og verdiinndragning sett i lys av Andenæs' materielle straffedefinisjon

3.1 Innledning

I norsk rett kan man oppstille et skille mellom den formell straffedefinisjonen og materielle straffedefinisjoner. Mens den formelle straffedefinisjonen kommer til uttrykk i strl. § 29 og gir anvisning på hva lovgiver har ment er straff ut fra ulike kriterier, tar materielle straffedefinisjoner sikte på å fremheve hva som gjør enkelte handlinger og unnlaterer så særegne at det kreves en spesiell, inngripende reaksjon fra staten.³⁶ Definisjonenes ulike fokus gjør at selv om gjenstands- og verdiinndragning etter strl. § 69 første ledd bokstav c ikke er straff etter strl. § 29, kan slik inndragning likevel være straff etter en materiell definisjon. Som avhandlingen vil illustrere, er det imidlertid en indre sammenheng mellom lovgivers formelle syn på hvilke reaksjoner som er straff og de materielle straffedefinisjonene.

Når det skal vurderes om gjenstands- og verdiinndragning av lovlige gjenstander etter strl. § 69 første ledd bokstav c er straff etter en materiell straffedefinisjon, er det naturlig å ta utgangspunkt i Andenæs' materielle straffedefinisjon.³⁷ Definisjonen har hatt stor innflytelse i norsk strafferett da den har hatt betydning for lovgivers syn på hva som karakteriserer straff og straffens formål, samt Høyesteretts forståelse og tolkning av straffebegrepet i Grl. § 96.³⁸

3.2 Andenæs' materielle straffedefinisjon

Andenæs definerer straff som

«[...] et onde som staten tilføyer en lovovertreder på grunn av lovovertrædelsen, i den hensikt at han skal føle det som et onde».³⁹

Definisjonen gir anvisning på at det kun er staten som er berettiget til å ilegge lovovertrædere straff. Følgelig faller reaksjoner fra private parter, slik som en forening eller en forelder,

³⁶ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 5.

³⁷ Kinander (2013) s. 157–158 påpeker at definisjonen er utformet av Francis Hagerup, men at det er Andenæs som anses som definisjonens opphavsmann.

³⁸ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 77; Rt. 1977 s. 1207 s. 1209.

³⁹ Andenæs (1976) s. 352.

utenfor det strafferettslige begrepet Andenæs tok sikte på å definere. Videre forutsetter definisjonen at straff er en tilbakeskuende reaksjon, som iverksettes fordi en person har gjort en handling eller unnlattelse som er i strid med en lovregel.⁴⁰

Dersom en reaksjon skal kunne anses som straff etter definisjonen, må reaksjonen utgjøre et onde for den som utsettes for reaksjonen. At en reaksjon er et onde innebærer at reaksjonen har negative virkninger for lovovertrederen.⁴¹ Det er likevel ikke tilstrekkelig at reaksjonen oppleves som et onde. Det sentrale er at straffen er et tilsiktet onde, altså at statens *hensikt* med reaksjonen er at lovovertrederen skal oppleve reaksjonen som et onde. Synspunktet er at straff er et offisielt uttrykk for samfunnets bedømmelse av handlingen som ulovlig og klanderverdig. Straffens negative virkninger kan dermed påvirke lovovertrederen og samfunnets øvrige borgere til å ikke begå kriminelle handlinger i fremtiden.⁴²

At reaksjonen må være et tilsiktet onde kan betraktes som det viktigste momentet i definisjonen, fordi det bidrar til å tydeliggjøre et viktig skille mellom reaksjoner som er straff og andre reaksjoner. Eksempelvis vil et erstatningskrav kunne oppleves som et onde for skadevolderen, fordi kravet gjør et inngrep i vedkommendes formuesstilling. Likevel betraktes ikke erstatning som straff. Hensikten bak et erstatningskrav er nemlig ikke først og fremst å være et uttrykk for bedømmelse og klander, men heller å forebygge lignende skader og gjenopprette situasjonen til slik den var forut for den erstatningsbetingede skaden.⁴³

3.3 Er gjenstands- og verdiinndragning straff etter Andenæs' materielle straffedefinisjon?

3.3.1 Hvem kan beslutte gjenstands- og verdiinndragning?

Inndragning behandles etter straffeprosesslovens regler og kan ilegges enten ved dom eller vedtas ved forelegg fra påtalemyndighetene.⁴⁴ Følgelig er gjenstands- og verdiinndragning en reaksjon som kun kan ilegges av staten.

⁴⁰Andenæs, Rieber-Mohn og Sæther (2016) s. 10.

⁴¹Kinander (2013) s. 159.

⁴²Andenæs, Rieber-Mohn og Sæther (2016) s. 11–12.

⁴³Ibid s. 11.

⁴⁴Lov 22. mai 1981 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven - strpl.) §§ 2 nr. 2 og 255 første ledd første punktum.

3.3.2 Er gjenstands- og verdiinndragning en reaksjon som følge av en begått lovovertrødelse?

Etter strl. § 69 første ledd bokstav c kan en «ting» eller dens «verdi» inndras dersom den «har vært brukt [...] ved en straffbar handling». Dermed følger det direkte av bestemmelsens ordlyd at gjenstands- og verdiinndragning er en reaksjon som inntreer fordi en person har brukt en gjenstand i forbindelse med et begått lovbrudd.

3.3.3 Er gjenstands- og verdiinndragning et onde?

Inndragning innebærer at lovovertrøderen blir fratatt en eiendel eller dens verdi på permanent basis uten vederlag, noe som trolig vil oppleves som et onde. Dette underbygges også av at strl. § 69 tredje ledd gir anvisning på at rettsanvenderen må vurdere inndragningens forholdsmessighet, og da blant annet med henblikk på hvilke konsekvenser inndragningen har for inndragningssubjektet. Dersom inndragning ikke innebar en negativ konsekvens for lovovertrøderen, hadde det heller ikke vært nødvendig å vurdere reaksjonens forholdsmessighet.

3.3.4 Er gjenstands- og verdiinndragning et tilsiktet onde?

Hvorvidt gjenstands- og verdiinndragning av lovlige gjenstander etter strl. § 69 første ledd bokstav c er et tilsiktet onde, beror på hva som er det primære formålet bak reaksjonen. Som påpekt i punkt 2.2 kan gjenopprettende, forebyggende og pønale formål fremheves som sentrale formål bak inndragningsinstituttet. Utgangspunktet for den videre drøftelsen er derfor å vurdere hvilket av disse formålene som er mest fremtredende ved gjenstands- og verdiinndragning. For at inndragningsreaksjonen skal kunne sies å være et tilsiktet onde må inndragningen primært begrunnes ut fra pønale formål.

Har gjenstands- og verdiinndragning et gjenopprettende formål?

Ettersom lovteksten er et direkte uttrykk for lovgiverviljen, er inndragningsbestemmelsens ordlyd et naturlig startpunkt for å vurdere om gjenstands- og verdiinndragning har et gjenopprettende formål.

Etter strl. § 69 første ledd bokstav c kan det inndras en gjenstand eller dens verdi dersom den «[...] har vært brukt [...] ved en straffbar handling». Ordlyden forutsetter at lovovertrøderen

allerede var i besittelse av inndragningsobjektet *før* den straffbare handlingen fant sted. Inndragningen vil derfor ikke ramme en berikelse fra lovbruddet, men heller kunne påføre lovovertrederen et tap.⁴⁵ Følgelig vil inndragningen medføre en endring, fremfor en gjenoppretting, av situasjonen slik den var før den straffbare handlingen fant sted.⁴⁶

Det faktum at inndragningen går lenger enn til å gjenopprette situasjonen gir indikasjoner på at inndragningen kan ha et pønalt element. Videre medfører gjenstands- og verdiinndragningens manglende gjenopprettende formål at slik inndragning står i et spenningsforhold til inndragningsinstituttets overordnede prinsipp, som er at lovovertrederen ikke skal tjene på den straffbare handlingen.⁴⁷

Har gjenstands- og verdiinndragning et forebyggende formål?

For at gjenstands- og verdiinndragning skal skille seg fra straffelovens formelle straffer når det gjelder det forebyggende formålet, må inndragning være en reaksjon som hovedsakelig kan forankres i det konkrete, forebyggende formålet. I så tilfelle gir det indikasjoner på at inndragning materielt sett ikke er straff, fordi formålet med reaksjonen ikke er at den skal være et tilsiktet onde, men heller at den skal fungere som en sikkerhetsforanstaltning mot fremtidige forbrytelser. Dersom gjenstands- og verdiinndragning derimot er en tilbakeskuende reaksjon som hovedsakelig kan forankres i individual- og allmennpreventive hensyn, tilsier det at det er lite som skiller inndragningens og straffens forebyggende formål.

Det fremgår av strl. § 69 første ledd bokstav c at

«Ting som [...] har vært brukt [...] ved en straffbar handling, kan inndras».

Lovtekstens forutsetning om at gjenstands- og verdiinndragning retter seg mot ting som allerede *har* vært brukt til å gjennomføre en kriminell handling, innebærer at inndragning er en reaksjon som rammer en fortidig handling. Ordlyden alene gir heller ingen holdepunkter for at inndragningen skal være en fremadskuende reaksjon som forhindrer fremtidige lovbrudd.

⁴⁵ NOU 1992: 23 s. 203.

⁴⁶ I samme retning Boucht (2022) § 69 lovkommentar 1 punkt 6.

⁴⁷ Rt. 2011 s. 1811 avsnitt 40.

Ordlyden «kan» viser at inndragningsadgangen er fakultativ. I vurderingen av om det skal skje inndragning, og eventuelt hvilket omfang inndragningen skal ha, må domstolen gjøre en konkret vurdering, hvor det etter § 69 tredje ledd særlig skal ses hen til om

«[...] inndragningen er påkrevd av hensyn til en effektiv håndheving av straffebudet [...]».

Ordlyden tilsier at inndragning er ment å bidra til at straffelovens regler får den preventive virkningen som lovgiver har forutsatt at reglene skal ha. For at man skal forhindre at borgerne utfører kriminaliserte handlinger og unnlater, er det sentralt å ha virkemidler som faktisk har en forebyggende effekt. Når inndragningsadgangen og omfanget skal vurderes ut fra om det er «påkrevd av hensyn til en effektiv håndheving av straffebudet», tilsier det at lovgiver har ment at inndragning, i likhet med reaksjoner som formelt sett er straff, skal være et virkemiddel mot kriminalitet.⁴⁸ Dermed vil inndragning kunne bidra til å sikre at straffens uttalte overordnede formål i norsk rett, som er å forebygge uønsket atferd og sosial uro, oppnås. Ordlyden gir derfor anvisning på at inndragning kan ha et forebyggende element, men da ut fra *straffens* preventive formål.

Videre gir § 69 tredje ledd anvisning på at domstolen skal foreta en forholdsmessighetsvurdering, hvor det skal

«[...] blant annet legges vekt på andre reaksjoner som ilegges, og konsekvensene for den som inndragningen rettes mot».

Uttrykket «blant annet» tilsier at oppstillingen av momentene ikke er uttømmende, men at de momentene som nevnes er av særlig betydning for vurderingen. Både Straffelovrådet og Rui har argumentert for at § 69 tredje ledd gir anvisning på momenter som rettsanvendere typisk skal se til ved en straffeutmålingsvurdering.⁴⁹ Etter Straffelovrådets syn bidrar derfor momentene til at inndragning i enkelte tilfeller kan ha et pønalt formål.⁵⁰

Det er vanskelig å se hvordan disse vurderingsmomentene kan være av betydning for vurderingen av inndragningsadgangen og inndragningens omfang dersom gjenstands- og verdiinndragning først og fremst skal være en konkret, forebyggende reaksjon. Sett i lys av at

⁴⁸ Dette støttes av at det i Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 463–464 fremheves at «[s]traffefølgningens preventive virkning kan svekkes dersom en lovbrøyer får beholde gjenstanden for den straffbare handlingen».

⁴⁹ Tilleggsutredning til NOU 2020: 10 s. 17; Rui (2016) s. 59.

⁵⁰ Tilleggsutredning til NOU 2020: 10 s. 17.

inndragning formelt ikke er straff, er det dessuten prinsipielt betenkelig at domstolen skal vektlegge samme hensyn ved inndragning, som ved bøtestraffen.⁵¹ Samtidig kan man jo sette spørsmålstegn ved hvilke hensyn rettsanvenderen heller kunne ha sett hen til, all den tid inndragningsreaksjonen ilegges etter domstolens skjønn og ofte samtidig med en formell straffereaksjon.

Høyesterettspraksis gir anvisning på at domstolen i forholdsmessighetsvurderingen har vektlagt at inndragning kan ha et konkret, forebyggende formål.⁵² Synspunktet er at når lovovertrederen fratras tingen som ble brukt ved den kriminelle handlingen, så vil det kunne forhindre fremtidige forbrytelser fordi lovovertrederen er fysisk avskåret fra å bruke tingen til nye, straffbare handlinger.

Som både lovgiver og Høyesterett selv fremhever, er imidlertid ikke det konkrete, forebyggende formålet nødvendigvis så fremtredende når det gjelder inndragning av gjenstander som lett kan anskaffes.⁵³ Inndragning innebærer nemlig ikke at lovovertrederen nektes å ha lignende gjenstander i fremtiden. Lovovertrederen står derfor fritt til å anskaffe samme type ting og benytte det til nye forbrytelser i etterkant av inndragningen.

Samtidig har Høyesterett påpekt at formålet likevel kan gjøre seg gjeldende dersom gjenstanden er dyr, fordi lovovertrederens økonomiske evne da kan forhindre vedkommende i å gjenskaffe tingen.⁵⁴ Typiske lovlige inndragningsgjenstander, som mobiltelefoner og biler, er imidlertid i svært få tilfeller så kostbare at lovovertrederen ikke får tak i en tilsvarende ting. Dessuten kan jo lovovertrederen få tilgang til gjenstander gjennom leiemarkedet eller ved tyveri.⁵⁵ Det konkrete, forebyggende formålet fremstår dermed nærmest som en illusorisk begrunnelse ved inndragning av lovlige gjenstander.⁵⁶

I tilknytning til argumentet om at lovlige gjenstander som inndras lett kan gjenskaffes, har Høyesterett påpekt at inndragning ikke skal være en reaksjon som medfører en absolutt sikkerhet mot at lovovertrederen bruker lignende gjenstander til å begå lovbrudd på et senere

⁵¹ Andenæs, Rieber-Mohn og Sæther (2016) s. 560.

⁵² Rt. 2005 s. 897 avsnitt 24; Rt. 2014 s. 209 avsnitt 15; HR-2018-556-A avsnitt 27–33.

⁵³ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 463; SRI 1970 s. 10; HR-2018-556-A avsnitt 32.

⁵⁴ HR-2018-556-A avsnitt 32.

⁵⁵ Matningsdal (1987) s. 576.

⁵⁶ Synspunktet støttes av Andenæs, Rieber-Mohn og Sæther (2016) som hevder på s. 559 at det konkret, forebyggende formålet sjeldent kan gi en rasjonell begrunnelse når det er tale om å inndra alminnelig tilgjengelige gjenstander.

tidspunkt.⁵⁷ En innvending til dette er at de færreste reaksjoner kan medføre en absolutt sikkerhet mot at lovovertrederen begår lovbrudd i fremtiden. Når lovovertrederen så enkelt kan gjenskaffe inndragningsgjenstanden, er det uansett tvilsomt at det er inndragningens konkrete, forebyggende formål som har forhindret vedkommende i å begå nye kriminelle handlinger.

Det konkrete, forebyggende formålets illusoriske karakter kan illustreres ved Mobiltelefoninndragnings-dommen. Høyesterett ser nemlig ut til å vektlegge dette formålet når det uttales at «[i]nndragning av mobiltelefonen vil, etter mitt syn, vera eit godt eigna tiltak når telefonen er nytta til innehaving og distribusjon av bilete som seksualiserer born».⁵⁸ Det at gutten fratok mobiltelefonen som ble brukt for å oppbevare og spre bildene vil riktignok hindre han i å benytte *denne konkrete* mobiltelefonen til å gjøre en lignende straffbar handling på nytt. Ved første øyekast kan derfor inndragningen fremstå som et nyttig virkemiddel for å forhindre at gutten gjør en lignende, fremtidig forbrytelse.

En mobiltelefon er likevel en gjenstand som kan gjenskaffes uten nevneverdige problemer, da det er et hverdagsredskap som selges i ulike prisklasser både i butikker og på bruktmarkedet. Gutten kunne dermed enkelt «omgå» inndragningens konsekvenser, noe som faktisk var tilfellet i den konkrete saken.⁵⁹ Det er derfor lite som hindrer gutten fra å bruke en ny mobiltelefon til lignende straffbare handlinger, utenom det faktum at gutten nå har erfaring med at slike handlinger blir møtt med negative reaksjoner fra det offentlige.

Inndragningens konkrete, forebyggende formål blir særlig utfordret dersom det besluttes verdiinndragning. Mens gjenstandsinnndragning innebærer at den konkrete gjenstanden som er blitt brukt til en straffbar handling inndras, er verdiinndragning en rent økonomisk reaksjon. Verdiinndragning vil derfor ikke kunne forhindre at gjenstanden blir brukt til straffbare handlinger i fremtiden.⁶⁰ I motsetning til gjenstandsinnndragning, vil derfor aldri verdiinndragning kunne ha det konkrete, forebyggende formålet som inndragning etter § 69 første ledd bokstav c er ment å ha.

⁵⁷ Rt. 2005 s. 897 avsnitt 24.

⁵⁸ HR-2021-2249-A avsnitt 29.

⁵⁹ Etter inndragningen fikk gutten låne farens mobiltelefon og han fikk til slutt ny mobiltelefon jf. HR-2021-2249-A avsnitt 9.

⁶⁰ Boucht (2022) § 69 lovkommentar 12 punkt 4.

Foruten at inndragningens konkrete, forebyggende formål har liten reell betydning ved inndragning av lovlige gjenstander eller dens verdi, har Høyesterett også en tendens til å vektlegge allmennpreventive hensyn i vurderingen av om det skal foretas inndragning.⁶¹ Allmennpreventive hensyn har riktignok et forebyggende formål, ved at hensynet er forankret i fremadskuende argumenter. Det prinsipielle problemet er imidlertid at allmennpreventive hensyn først og fremst er et av *straffens* forebyggende formål.

Igjen kan det ses til Mobiltelefoninndragningsdommen. I vurderingen av om guttens mobiltelefon burde inndras, viser Høyesterett til HR-2017-1245-A, som gjaldt om en 16 år gammel gutt skulle straffes for å ha delt bilder med seksuelt krenkende innhold av en annen person.⁶² I dommen fremhevet Høyesterett at bildespredning er et stort problem i ungdomsmiljøer, som kan få store konsekvenser for de som rammes. Høyesterett mente derfor at allmennpreventive hensyn tilsa at slike handlinger må straffes.⁶³

Med utgangspunkt i uttalelsene i HR-2017-1245-A, påpeker Høyesterett i Mobiltelefoninndragningsdommen at «[d]ei omsyna som Høgsterett peika på i denne dommen, gjer seg gjeldande også i saka her».⁶⁴ Videre begrunnes inndragningen med at «[k]unnskap om at mobiltelefonen i slike tilfelle kan bli inndregen, vil vonleg ha ein avskrekkande verknad, framfor alt i ungdomsmiljø».⁶⁵ At Høyesterett benytter de samme preventive argumentene for å inndra en gjenstand, som domstolen tidligere har brukt for å vurdere om det er grunnlag for å *straffe* en person, tilsier at det er små forskjeller mellom inndragningens og straffens formål.

Samtidig kan man hevde at enhver reaksjon fra det offentlige vil kunne ha en individual- og allmennpreventiv effekt, all den tid en reaksjon medfører negative virkninger for individet som rammes.⁶⁶ Det er derfor uunngåelig at inndragning, i alle fall til en viss grad, kan ha samme forebyggende formål som de formelle straffer. Når det konkrete, forebyggende formålet er så svakt begrunnet og både lovteksten og høyesterettspraksis fremhever og vektlegger straffens forebyggende formål, gir det likevel indikasjoner på at gjenstands- og verdiinndragning av lovlige gjenstander materielt sett kan likestilles med en formell straff.

⁶¹ Se Rt. 1979 s. 1578 s. 1580, Rt. 2007 s. 680 avsnitt 13 og Rt. 2014 s. 209 avsnitt 15.

⁶² HR-2021-2249-A avsnitt 22.

⁶³ HR-2017-1245-A avsnitt 20.

⁶⁴ HR-2021-2249-A avsnitt 23.

⁶⁵ Ibid avsnitt 29.

⁶⁶ Andenæs, Rieber-Mohn og Sæther (2016) s. 11–12.

Har gjenstands- og verdiinndragning et pønalt formål?

At det gjenopprettende formålet er totalt fraværende og det konkrete, forebyggende formålet nærmest er illusorisk kan i seg selv tilsi at gjenstands- og verdiinndragning av lovlige gjenstander har et pønalt formål. Spørsmålet videre er om det også er andre holdepunkter for at gjenstands- og verdiinndragning har et fremtredende straffeformål.

For spørsmålet om gjenstands- og verdiinndragning har et fremtredende pønalt formål, er det betegnende at gjenstandsinnndragning formelt sett var straff («tilleggsstraff») før inndragningsinstituttet gjennomgikk endringer under lovrevisjonen i 1973.⁶⁷ I forarbeidene påpekte Straffelovrådet at formålet bak gjenstandsinnndragning er blandet, men at slik inndragning ofte har et direkte pønalt preg. Videre la Straffelovrådet til grunn at både formålet og begrunnelsen for inndragning og bøtStraff i mange tilfeller var de samme. Likevel ble det besluttet at inndragning ikke i noen tilfeller skulle anses som straff.⁶⁸

Før lovrevisjonen var de norske inndragningsreglene spredt i særlovgivningen og i straffeloven, samt at inndragning i enkelte tilfeller var straff, mens i andre tilfeller ikke.⁶⁹ Lovrevisjonen var et nordisk samarbeid som blant annet tok sikte på å oppnå en mest mulig lik inndragningsregulering på tvers av de nordiske landene. Beslutningen om at inndragning etter strl. 1902 § 35 andre ledd ikke skulle være straff, til tross for reaksjonens straffekarakteristikk, fremstår derfor som å være motivert av et ønske om å forenkle inndragningsreglene og skape rettsenhet med de andre nordiske landene, hvor inndragning ikke var straff.⁷⁰

Uttalelser i forarbeidene til nåværende straffelov gir også indikasjoner på at gjenstands- og verdiinndragning har et pønalt primærformål. I tilknytning til diskusjonen om inndragningens konkrete, forebyggende formål, uttales det nemlig at «[e]t lovlig ervervet skytevåpen benyttet ved et situasjonsbetinget affektdrap, bør inndras, selv om prevensjonssynspunktet i et slikt tilfelle ikke veier tungt».⁷¹ Hvis inndragningen ikke kan begrunnes i gjenopprettende formål, og heller ikke prevensjonsformål veier tungt, står man igjen med det pønale formålet.

⁶⁷ SRI 1970 s. 11.

⁶⁸ I.c.; Ot.prp. nr. 31 (1971–1972) s. 7.

⁶⁹ Matningsdal (1987) s. 88–89.

⁷⁰ Ot.prp. nr. 31 (1971–1972) s. 7; Rui (2016) s. 11–12.

⁷¹ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 464.

Når det fremheves i forarbeidene at et lovlig skytevåpen som er brukt ved et drap bør inndras, er det antagelig den symbolskpedagogiske begrunnelsen det vises til.⁷² Ettersom gjenstandsinndragning er en reaksjon som retter seg direkte mot det konkrete midlet som er brukt i en straffbar handling, vil inndragning bli et klart uttrykk for handlingens klanderverdighet. Den nære tilknytningen mellom middelet som er anvendt i den straffbare handlingen og inndragningsreaksjonen som staten påfører lovovertrederen, kan derfor oppleves psykologisk tilfredsstillende for allmennheten.⁷³

I forlengelsen av den symbolskpedagogiske begrunnelsen, er det lagt til grunn at inndragning også kan begrunnes ut fra et følelsesmessig perspektiv. Tanken er at allmennheten hadde opplevd det som støtende dersom lovovertrederen fikk beholde gjenstanden som vedkommende brukte ved et lovbrudd.⁷⁴

Verken den symbolskpedagogiske eller følelsesmessige begrunnelsen kan forklares ut fra et gjenopprettende eller konkret, forebyggende perspektiv. Derimot er det naturlig å trekke paralleller til straffens forebyggende og pønale formål; ved at staten inndrar gjenstanden som er brukt ved en kriminell handling, vil det samtidig gis uttrykk for at lovovertrederen har opptrådt klanderverdig. Dermed vil inndragningen, på lik linje som en formell straff, bidra til å sikre sosial ro i samfunnet, fordi borgerne ser at det blir reagert på urett.⁷⁵

Også Høyesterett har erkjent at gjenstands- og verdiinndragning i alle fall delvis har et pønalt formål.⁷⁶ Inndragningens pønale formål kommer imidlertid tydelig til uttrykk i Mobiltelefoninndragnings-dommen. Foruten at Høyesterett bygger på samme synspunkt som en høyesterettsdom som gjaldt et straffespørsmål, gir domstolen et klart signal om at inndragningen er pønalt begrunnet når et av argumentene for å inndra mobiltelefonen var at inndragning var den eneste reaksjonen som kunne benyttes mot gutten.⁷⁷ 13-åringen var skyldig i en straffbar handling som er uønsket i samfunnet, men siden gutten var under kriminell lavalder på gjerningstidspunktet var det ikke mulig å benytte straffelovens formelle straffereaksjoner. For å ivareta samfunnsborgernes forventning om at staten skal reagere på

⁷² Ot.prp. nr. 31 (1971–1972) s. 6; Rt. 2005 s. 897 avsnitt 24.

⁷³ Andenæs, Rieber-Mohn og Sæther (2016) s. 559.

⁷⁴ SRI 1970 s. 11.

⁷⁵ Tilleggsutredning til NOU 2020: 10 s. 16.

⁷⁶ Rt. 2002 s. 1271 s. 1275.

⁷⁷ HR-2021-2249-A avsnitt 29.

urett, måtte derfor domstolen finne en alternativ sanksjonsmåte som kunne uttrykke samfunnets bedømmelse av guttens klanderverdige atferd.

Det er interessant at Straffelovrådet selv påpekte ved lovrevisjonen i 1973 at gjenstandsinnndragning langt på vei kan likestilles med bøtestraffen både når det gjelder reaksjonens formål og begrunnelse.⁷⁸ Både inndragning og bøtestraff innebærer at lovovertrederen påføres en økonomisk reaksjon fordi vedkommende har begått en straffbar handling. Videre bortfaller bøte- og inndragningsansvaret dersom lovovertrederen dør.⁷⁹ Ettersom reaksjonene har såpass lik karakter, la Straffelovrådet til grunn at inndragning og bøtestraff ville oppleves nokså likt av lovovertrederen.⁸⁰

En forskjell mellom reaksjonene er at mens gjenstandsinnndragning har en tydeligere «visuell» tilknytning til forbrytelsen fordi reaksjonen retter seg mot den konkrete gjenstanden som er brukt, er bøtestraffen en mer ubestemt størrelse.⁸¹ Det kan derfor hevdes at gjenstandsinnndragningens mer håndfaste karakter gir et klarere uttrykk for handlingens klanderverdighet enn en bot. Samtidig kan bøtestraffen potensielt bli mer inngripende enn inndragning, fordi man skal fastsette en subsidiær fengselsstraff ved bøtestraffen jf. strl. § 55 første ledd. Dermed kan lovovertrederen risikere å bli frihetsberøvet dersom vedkommende ikke innfrir boten. Likevel kommer man ikke unna det faktum at begge reaksjonene har samme karakter, formål og tilnærmet lik virkning overfor lovovertrederen.⁸²

Likheten mellom inndragning og bøtestraffen kommer særlig på spissen dersom det besluttes verdiinndragning. På samme måte som en bot, er verdiinndragning en rent økonomisk reaksjon som ikke har en like tydelig kobling til den straffbare handlingen som gjenstandsinnndragning har. Sett bort fra at domstolen ikke kan fastsette subsidiær fengselsstraff ved verdiinndragning, er det det vanskelig å se hva som er den prinsipielle forskjellen mellom verdiinndragning og en bot. Som Matningsdal påpeker, bidrar derfor adgangen til å alternativt kunne idømme verdinndragning til at skillet mellom inndragning og straff viskes ut.⁸³

⁷⁸ SRI 1970 s. 11.

⁷⁹ Strl. § 100 første ledd og annet ledd første punktum.

⁸⁰ SRI 1970 s. 10.

⁸¹ Matningsdal (1987) s. 577.

⁸² Andenæs, Rieber-Mohn og Sæther (2016) s. 12 nevner inndragning som et eksempel på at det ofte er en smakssak om lovgiver anser en reaksjon som straff eller ikke.

⁸³ Matningsdal (1987) s. 576.

Inndragningens og bøtestraffens likhetstrekk blir enda tydeligere dersom det er snakk om å inndra en gjenstand eller dens verdi fra en mindreårig lovovertræder. Dersom lovovertræderen er under 18 år på gjerningstidspunktet, skal det nemlig ikke fastsettes en subsidiær fengselsstraff dersom bot ilegges jf. strl. § 55 tredje ledd.

I Mobiltelefoninndragings-dommen var det ikke aktuelt med verdiinndragning. I lys av at verdiinndragning har såpass mange likhetstrekk med bøtestraffen, hadde det imidlertid vært interessant å sett om Høyesterett hadde vært like tilbøyelige til å inndra mobiltelefonens verdi fra 13-åringen.

3.3.5 Konklusjon

Gjenstands- og verdiinndragning er en reaksjon som staten ilegger en person i etterkant av en lovovertrædelse og inndragningen vil oppleves som et onde. Det avgjørende spørsmålet er imidlertid om slik inndragning er et tilsiktet onde fra statens side.

Det forebyggende formålet er relevant ved gjenstands- og verdiinndragning etter strl. § 69 første ledd bokstav c. Det prinsipielle problemet er imidlertid at det konkrete, forebyggende formålet som skal skille inndragning fra de formelle straffer er lite fremtredende ved inndragning av lovlige gjenstander samt at inndragning langt på vei forfølger de samme preventive formål som reaksjoner som lovgiver formelt anser som straff.⁸⁴ Videre har inndragning av lovlige gjenstander et fremtredende pønalt formål. Konklusjonen er derfor at gjenstands- og verdiinndragning av lovlige gjenstander er straff etter Andenæs' materielle straffedefinisjon.⁸⁵

3.4 Hvilken betydning kan og bør det ha for inndragningsbestemmelsens objektive karakter dersom gjenstands- og verdiinndragning er straff etter Andenæs' materielle straffedefinisjon?

⁸⁴ Matningsdal (1987) s. 117.

⁸⁵ Straffelovrådet vurderer ikke gjenstands- og verdiinndragning av lovlige gjenstander konkret, men fastholder at inndragning som går utover det gjenopprettede og konkrete, forebyggende formålet har et pønalt formål jf. tilleggsutredning til NOU 2020: 10 s. 17–18. Rui (2016) konkluderer på s. 58 med at gjenstands- og verdiinndragning reelt sett er en pønalt reaksjon. Matningsdal (1987) s. 576 påpeker at gjenstands- og verdiinndragning har et klart pønalt preg.

At gjenstands- og verdiinndragning er straff etter Andenæs' materielle straffedefinisjon, har i utgangspunktet ingen rettslige konsekvenser for strl. § 69 første ledd bokstav c objektive karakter. Som redegjørelsen nå vil illustrere, kan definisjonen likevel ha en medvirkende betydning for de krav som stilles til inndragningsbestemmelsen.

Andenæs' definisjon fremhever de sentrale kjennetegnene ved straff. Lovgiver har derfor tidligere sett til definisjonen i vurderingen av om en reaksjon formelt skal betraktes som straff eller ikke.⁸⁶ Ettersom definisjonen tidligere har blitt brukt som et moment i slike vurderinger, samt at definisjonen har bred tilslutning i norsk strafferett, bør lovgiver også i fremtiden se til straffedefinisjonen dersom det skal vurderes om inndragning skal være straff etter strl. § 29. Sett i lys av Straffelovrådets forslag i NOU 2020: 10 og tilleggsutredningen til NOU 2020: 10, er det høyst aktuelt at lovgiver faktisk må ta stilling til dette spørsmålet i nær fremtid.

Den materielle straffedefinisjonen vil likevel ikke nødvendigvis være avgjørende for lovgivers formelle syn. Straffelovkommisjonen la i sin tid nemlig også vekt på andre hensyn ved vurderingen av hvilke reaksjoner som formelt skulle anses som straff, slik som hvor inngripende reaksjonen er, hvordan reaksjonen oppleves for den som rammes, og praktiske- og tradisjonshensyn.⁸⁷ Lovgiver kan derfor komme til å innta en mer pragmatisk holdning i inndragningsvurderingen også ved neste korsveg. Samtidig vil det økte fokuset på rettssikkerhet føre til at lovgiver nå er mer bundet av de konsekvenser som følger av at en reaksjon i realiteten fremstår som straff, særlig sett i lys av EMKs og Grunnlovens materielle straffebegrep.

Fra et straffeteoretisk perspektiv er det gode grunner for at gjenstands- og verdiinndragning formelt bør være straff. Her kan det særlig ses hen til at inndragning langt på vei har samme karakter som bøtestraffen. Ut fra likhets- og systemhensyn er det betenkelig at inndragning, som materielt sett kan likestilles med en formell straff, klassifiseres som en «annen strafferettslig reaksjon» jf. strl. 30 bokstav e med den følge at inndragningsbestemmelsen kan ha en rent objektiv karakter.

At domstolen kan idømme en bøtelignende reaksjon overfor en lovovertreder, uten at de subjektive straffevilkårene er oppfylt, kan potensielt svekke allmennhetenes tillit til rettssystemet. De manglende subjektive vilkårene kan nemlig åpne opp for at staten kan

⁸⁶ NOU 1983: 57 s. 94; Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 77.

⁸⁷ NOU 1983: 57 s. 94–95.

benytte strl. § 69 som et «smutthull» for å reagere mot samfunnets borgere, i situasjoner hvor en borger oppfyller de objektive straffevilkårene, men det av bevismessige grunner eller på grunn av forhold ved lovovertrederen ikke er adgang til å benytte de formelle straffene.

Det skal nok likevel en del til for at inndragningsbestemmelsen får denne «smutthull»-effekten. Bakgrunnen for dette er at inndragning som den store hovedregel blir benyttet sammen med en formell straffereaksjon, hvor det i alle tilfeller er krav om at både de objektive og subjektive vilkårene for straff er oppfylt. Videre er det presisert i forarbeid at dersom lovovertrederen mangler skyld eller er uten skyldene, så kan det tilsi at inndragning enten ikke bør idømmes, eller at inndragningskravet må nedjusteres.⁸⁸

Som Mobiltelefoninndragnings-dommen illustrerer, er det likevel ikke et umulig scenario. I den konkrete saken var det klart at gutten hadde utvist skyld, men siden han var 13 år på gjerningstidspunktet var han under den kriminelle lavalderen i straffelovens forstand.⁸⁹ Ettersom inndragningshjemmelen er av ren objektiv karakter, hadde likevel Høyesterett adgang til å benytte en reaksjon som ikke formelt, men materielt, fremstår som straff overfor gutten. Å idømme gutten bøtstraff for forholdet hadde paradoksalt nok vært utenkelig, fordi gutten etter norsk retts syn ikke har den mentale evnen eller moralske innsikt som kreves for å forstå innholdet og omfanget av sine egne handlinger.⁹⁰

Dersom lovgiver konkluderer med at inndragning formelt sett er straff, må alle straffbarhetsvilkår være oppfylt for at inndragning skal kunne skje. Resultatet vil i så fall være at det ikke kan foretas gjenstands- og verdiinndragning på objektivt grunnlag, slik strl. § 69 første ledd forutsetter i dag.

Foruten at Andenæs' materielle straffedefinisjon kan ha betydning for lovgivers formelle syn på hvilke reaksjoner som er straff, kan definisjonen også ha betydning for hvilke reaksjoner som er straff etter Grl. § 96.⁹¹ Hvilket forhold det er mellom Andenæs' straffedefinisjon og Grunnlovens straffebegrep, vil avhandlingen komme tilbake til i del 5.

⁸⁸ Ot.prp. nr. 8 (1998–1999) s. 71.

⁸⁹ Strl. § 20 første ledd.

⁹⁰ Dette er begrunnelsen for kriminell lavalder i Norge, se Innst. O. nr. 39 (1986–1987) s. 2.

⁹¹ Rt. 1977 s. 1207 s. 1209.

4 Gjenstands- og verdiinndragning sett i lys av Den europeiske menneskerettighetskonvensjonens straffebegrep

4.1 Innledning

Hvorvidt gjenstands- og verdiinndragning av en lovlig gjenstand er straff etter EMK kom ikke på spissen i Mobiltelefoninndragnings-dommen.⁹² Høyesterett har imidlertid tatt stilling til spørsmålet på et tidligere tidspunkt, i Rt. 2002 s. 1271.⁹³ En problemstilling i saken var om det å inndra en plastkapsel som tilhørte miljøorganisasjonen Greenpeace i medhold av strl. 1902 § 35 andre ledd var straff etter EMK. Høyesterett konkluderte med at inndragning var straff etter EMK art. 6 nr. 1 på grunn av inndragningsbestemmelsens formål. Samtidig konkluderte domstolen med at inndragningen ikke var straff etter EMKs tilleggsprotokoll 7 artikkel 4, fordi inndragningen etter Høyesteretts syn hovedsakelig hadde et forebyggende formål.⁹⁴

Greenpeace-dommen har imidlertid begrenset rettskildemessig vekt. For det første er avgjørelsen 20 år gammel og dommens alder reduserer derfor dens vekt. Dessuten er EMK «a living instrument which [...] must be interpreted in the light of present day conditions», noe som innebærer at EMD kontinuerlig justerer sin praksis for å sørge for at konvensjonen til enhver tid sikrer en reell, effektiv håndhevelse av konvensjonsrettighetene.⁹⁵ Følgelig kan innholdet i konvensjonens straffebegrep ha endret seg siden dommen ble avsagt, noe som igjen får betydning for vurderingen av om gjenstands- og verdiinndragning er straff i konvensjonens forstand.

For det andre la Høyesterett til grunn at konvensjonens artikler oppstiller ulike straffebegrep med forskjellig innhold, noe som medførte at konklusjonen på spørsmålet om inndragningen var straff etter EMK ble todelt. På bakgrunn av uttalelser i *Göktan mot Frankrike* og *Sergey*

⁹² HR-2021-2249-A avsnitt 15.

⁹³ Heretter «Greenpeace-dommen».

⁹⁴ Rt. 2002 s. 1271 s. 1280–1282.

⁹⁵ *Tyrer mot Storbritannia* [J] no. 5856/72 avsnitt 31.

Zolotukhin mot Russland er imidlertid det alminnelige synspunktet i dag at straffebegrepet skal forstås enhetlig, på tvers av artiklene.⁹⁶

Det er derfor uklart hvorvidt Høyesterett anser gjenstands- og verdiinndragning som straff i EMKs forstand.⁹⁷ I det følgende vil det vurderes om gjenstands- og verdiinndragning av lovlige gjenstander etter strl. § 69 første ledd bokstav c er straff i konvensjonens betydning, sett i lys av konvensjonens tolkningsprinsipper.⁹⁸

4.2 Er gjenstands- og verdiinndragning straff etter EMK?

I EMK artikkel 6, 7 og tilleggsprotokoll 7 artikkel 4 oppstilles det en rekke rettssikkerhetskrav tilknyttet statens inngrep overfor borgere. For at disse kravene skal komme til anvendelse, må imidlertid gjenstands- og verdiinndragning falle inn under konvensjons straffebegrep. Etersom straffebegrepene skal tolkes likt på tvers av artiklene, er det avgjørende om gjenstands- og verdiinndragning utgjør en «criminal charge» etter EMK art. 6. nr. 1.⁹⁹

Startpunktet ved konvensjonstolkning er at man skal ta utgangspunkt i konvensjonsartikkelens ordlyd. Det fremgår av EMK art. 6 nr. 1 at

«In the determination of his civil rights and obligations or any criminal charge against him everyone is entitled to a fair [...] hearing».

En naturlig forståelse av «criminal charge» tilsier at det må være tatt ut siktelse mot en person fordi vedkommende har gjort en kriminell handling. Det må med andre ord være tale om en straffesak.¹⁰⁰ Konvensjonsartikkelen gir derimot ingen holdepunkter for å hva som skal til for at en reaksjon anses som «criminal».

Det følger imidlertid av *Engel med flere mot Nederland* at hvorvidt en reaksjon faller inn under ordlyden «criminal», beror på hvordan reaksjonen er klassifisert i nasjonal rett,

⁹⁶ *Göktan mot Frankrike* [J] no. 33402/96 avsnitt 48; *Sergey Zolotukhin mot Russland* [GC] no. 13939/03 avsnitt 52; NOU 2020: 10 s. 52; HR-2021-797-A avsnitt 20; Aall (2018) s. 532. Rui (2018) s. 208–210 diskuterer om «criminal offence» og «penalty» egentlig er enhetlige begrep. Denne problemstillingen er utenfor avhandlingens kjerne og vil ikke tas stilling til.

⁹⁷ Boucht (2022) § 69 lovkommentar 1 punkt 6.

⁹⁸ Rt. 2000 s. 996 s. 1007.

⁹⁹ NOU 2020: 10 s. 52; Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 61.

¹⁰⁰ Aall (2018) s. 429.

reaksjonsnormens karakter og hvor alvorlig reaksjonen som lovovertrederen eventuelt kan risikere er.¹⁰¹ Langvarig EMD-praksis gir uttrykk for at kriteriene om reaksjonsnormen karakter og reaksjons alvorlighetsgrad i utgangspunktet er alternative, men at en reaksjon også kan betegnes som «criminal» etter en samlet helhetsvurdering.¹⁰² Siden straffebegrepene er enhetlige, har domstolpraksis tilknyttet de ulike konvensjonsartiklene betydning for hvordan Engel-kriteriene skal forstås og anvendes.¹⁰³

4.2.1 Hvordan er gjenstands- og verdiinndragning klassifisert i norsk rett?

Det følger uttrykkelig av straffeloven at gjenstands- og verdiinndragning ikke er «straff», men en «annen strafferettslig reaksjon».¹⁰⁴ Dette er likevel ikke av avgjørende betydning for vurderingen. Konvensjonens straffebegrep er nemlig autonomt, noe som innebærer at straffebegrepet skal forstås uavhengig av hvordan den konkrete staten definerer reaksjonen.¹⁰⁵ Den autonome tilnærmingen må ses i lys av at konvensjonens formål er å sikre at konvensjonsrettighetene ikke er teoretiske, men praktiske og effektive.¹⁰⁶ Dersom den enkelte stats formelle straffedefinisjon var avgjørende, kunne en stat enkelt ha omgått de rettssikkerhetsgarantier som EMK oppstiller, ved å omklassifisere en reaksjon som i realiteten er straff.¹⁰⁷

For å sikre at staten ikke omgår konvensjonens rettssikkerhetskrav, foretar EMD en selvstendig vurdering av om reaksjonen i realiteten fremstår som strafferettslig i de tilfeller reaksjonen ikke er straff etter nasjonal rett.¹⁰⁸ Vurderingen gjøres med utgangspunkt i nasjonale rettskilder, hvor sentrale momenter er reaksjonsnormens plassering, hvordan lovgiver omtaler normen i forarbeider og nasjonale domstolers klassifisering av reaksjonen.¹⁰⁹

¹⁰¹ *Engel med flere mot Nederland* [P] nos. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72 og 5370/72 avsnitt 82.

¹⁰² *Gestur Jónsson og Ragnar Halldór Hall mot Island* [GC] nos. 68273/14 og 68271/14 avsnitt 75.

¹⁰³ Johansen (2006) s. 302–303.

¹⁰⁴ Strl. §§ 29 og 30 bokstav e.

¹⁰⁵ *Blokhin mot Russland* [GC] no. 47152/06 avsnitt 179.

¹⁰⁶ *Sergey Zolotukhin mot Russland* avsnitt 80.

¹⁰⁷ *G.I.E.M S.R.L med flere mot Italia* [GC] nos. 1828/06, 34163/07 og 19029/11 avsnitt 216.

¹⁰⁸ *Gestur Jónsson og Ragnar Halldór Hall mot Island* avsnitt 85 og avsnitt 77–78.

¹⁰⁹ Johansen (2006) s. 321.

I *G.I.E.M S.R.L med flere mot Italia*, som gjaldt om en inndragningshjemmel i italiensk rett var straff, var inndragningshjemmelen omtalt som «Criminal sanctions» i lovverket. I følge Domstolen indikerte dette at inndragningen var straff etter konvensjonen.¹¹⁰

I likhet med den overnevnte dommen, omtales også gjenstands- og verdiinndragning som en «strafferettslig reaksjon» i norsk lovgiving. Videre er strl. § 69 første ledd bokstav c plassert i den norske straffeloven. Inndragningshjemmelens plassering trekker dermed i retning av at gjenstands- og verdiinndragning er «criminal».

Videre kan det ses hen til at gjenstandsinnndragning var ansett som «tilleggsstraff» før lovrevisjonen i 1973 og at Straffelovrådet påpekte at gjenstandsinnndragning i mange tilfeller har et direkte pønalt preg og kan likestilles med bøtestraff.¹¹¹ I forlengelsen av dette kan det også ses hen til at Straffelovrådet nylig har utarbeidet en utredning hvor det tas til orde for at gjenstands- og verdiinndragning i visse tilfeller kan anses som straff etter norsk intern rett, nettopp fordi inndragningen har et pønalt preg.¹¹² Sistnevnte utredning har begrenset rettskildemessig vekt da den ikke er vurdert av lovgiver. Samlet kan likevel forarbeidene indikere at gjenstands- og verdiinndragning har et strafferettslig preg.

Når det gjelder Høyesterett, har domstolen naturlig nok aldri fraveket utgangspunktet om at inndragning ikke er straff etter norsk intern rett. Likevel har domstolen fremhevet at gjenstands- og verdiinndragning har pønale elementer.¹¹³

Engel-kriteriet om den nasjonale klassifiseringen av gjenstands- og verdiinndragning går følgelig i begge retninger. Dette kriteriet er imidlertid kun et startpunkt og har ikke avgjørende betydning for vurderingen. Det må derfor ses hen til de øvrige Engel-kriteriene for å vurdere om gjenstands- og verdiinndragning omfattes av konvensjonens straffebegrep.¹¹⁴

4.2.2 Hvilken karakter har strl. § 69 første ledd bokstav c?

EMD-praksis gir anvisning på at vurderingen av reaksjonsnormens karakter beror på en selvstendig og objektiv vurdering, hvor det sentrale dreiningspunktet er om normen har en

¹¹⁰ Avsnitt 220–221.

¹¹¹ SRI 1970 s. 11; Ot.prp. nr. 31 (1971–1972) s. 6–7.

¹¹² NOU 2020: 10 s. 93; tilleggsutredning til NOU 2020: 10 s. 18–19.

¹¹³ Rt. 2002 s. 1271 s. 1275; HR-2018-556-A avsnitt 27–28.

¹¹⁴ *Gestur Jónsson og Ragnar Halldór Hall mot Island* avsnitt 85.

pønalt karakter.¹¹⁵ I vurderingen er det den konkrete lovbestemmelsen som står i sentrum, og ikke hvordan bruken av bestemmelsen kan utspille seg i ulike situasjoner.¹¹⁶

I vurderingen av reaksjonsnormens karakter er reaksjonens formål trukket frem som et avgjørende moment, hvor det sentrale er om hovedformålet med bestemmelsen er at den skal være «deterrent and punitive».¹¹⁷

I *Dassa Foundation med flere mot Liechtenstein* var spørsmålet om et tilfelle av utvidet inndragning var straff etter konvensjonen, noe Domstolen besvarte benektende.¹¹⁸ Et vesentlig moment i avgjørelsen var at inndragningsbestemmelsen som var anvendt i saken kun åpnet opp for inndragning av nettoutbytte. Inndragning rettet seg dermed mot vinningen lovovertrederen hadde tilegnet seg ved den kriminelle handlingen, slik at inndragningens formål ikke var å straffe lovovertrederen, men å forhindre at kriminalitet lønnet seg. Et lignende synspunkt finner man i *Welch mot Storbritannia*, hvor utvidet inndragning ble ansett som straff fordi inndragningsbestemmelsen åpnet opp for inndragning som gikk lenger enn den økonomiske vinningen som lovovertrederen hadde oppnådd ved forbrytelsen.¹¹⁹

De to overnevnte EMD-avgjørelsene tilsier at en reaksjonsnorm er «deterrent and punitive» dersom inndragningen går lenger enn til gjenopprettelse av situasjonen sammenlignet med slik den var før lovovertredeelsen.¹²⁰

Som tidligere påpekt kan ikke gjenstands- og verdiinndragning etter strl. § 69 første ledd bokstav c forankres i gjenopprettende formål. Inndragningsbestemmelsen retter seg nemlig ikke mot eventuell vinning av en lovovertredeelse, men heller gjenstander eller dens verdi som lovovertrederen allerede hadde i sin besittelse før lovovertredeelsen. Følgelig vil inndragningen vanligvis føre til et økonomisk tap for lovovertrederen, noe som indikerer at slik inndragning har et pønalt formål.¹²¹

For tilfeller av preventiv inndragning har derimot EMD vært tilbøyelig til å ikke anse normen som å ha en strafferettslig karakter. Både i *Arcuri med flere mot Italia* og *Butler mot*

¹¹⁵ *Janosevic mot Sverige* [J] no. 34619/97 avsnitt 68.

¹¹⁶ Rui (2016) s. 59.

¹¹⁷ *Janosevic mot Sverige* avsnitt 68.

¹¹⁸ *Dassa Foundation med flere mot Liechtenstein* [A] no. 696/05 C. Complaint under Article 7 of the Convention.

¹¹⁹ *Welch mot Storbritannia* [J] no. 17440/90 avsnitt. 30.

¹²⁰ Rui (2016) s. 58–60; NOU 2020: 10 s. 53–54.

¹²¹ Punkt 3.4.4.

Storbritannia, som begge gjaldt preventiv inndragning, har Domstolen lagt avgjørende vekt på at inndragningsbestemmelsene var utformet med formål om å forhindre fremtidige forbrytelser, og ikke for å straffe lovovertrederen.¹²²

I punkt 3.4.4 ble det påpekt at gjenstands- og verdiinndragning i følge Høyesterett kan ha en konkret, forebyggende effekt dersom gjenstanden av ulike grunner er vanskelige å gjenskaffe for lovovertrederen. Sett i lys av at EMD har anlagt en streng tilnærming til straffebegrepet ved preventiv inndragning, kan dette tilsi at gjenstands- og verdiinndragning ikke omfattes av konvensjonens straffebegrep.

Som tidligere argumentert for, er imidlertid det konkrete, forebyggende formålet langt på vei illusorisk når det gjelder inndragning av lovlige gjenstander eller dens verdi. Videre har inndragningen en klar forankring i pønale og avskrekkende hensyn. Som Rui fremhever, er det uansett *reaksjonsnormens* formål og karakter som er av særlig betydning, og ikke hvilke utfall inndragningsbestemmelsen kan få i ulike tilfeller. I motsetning til inndragningsbestemmelsene i *Arcuri med flere mot Italia* og *Butler mot Storbritannia*, gir ikke ordlyden i strl. § 69 holdepunkter for at inndragningen har et forebyggende formål som avviker fra straffens preventive formål.¹²³

Foruten reaksjonsnormens formål, har EMD også tatt i betraktning om reaksjonsnormen har et strafferettslig preg. Fra EMD-praksis, deriblant *Böhmer mot Tyskland*, kan det utledes at det trekkes i retning av at normen har en strafferettslig karakter dersom den forutsetter at reaksjonen inntreffer som følge av en straffbar handling.¹²⁴ Dette er tilfellet for strl. § 69 første ledd bokstav c, som kun gir adgang til å inndra en gjenstand eller dens verdi dersom den er brukt i tilknytning til en straffbar handling.

Etter strl. § 69 første ledd tredje punktum oppstilles det ikke et skyldkrav for å beslutte inndragning. I *Janosevic mot Sverige*, som gjaldt om tilleggsskatt var straff, fremholdt Domstolen at et manglende skyldkrav kan indikere at reaksjonsnormens karakter ikke har et straffepreg, men at dette ikke er et avgjørende moment i vurderingen. Fra avgjørelsen kan det

¹²² *Arcuri med flere mot Italia* [A] no. 52024/99, the law, avsnitt 2; *Butler mot Storbritannia* [A] no. 41661/98, the law, B. Applicability of Article 6 of the Convention under its criminal heading.

¹²³ Rui (2016) s. 59; *Arcuri med flere mot Italia*, B. Relevant domestic law; *Butler mot Storbritannia*, B. Relevant domestic law.

¹²⁴ *Böhmer mot Tyskland* [J] no. 37568/97 avsnitt 66; Johansen (2006) s. 334–335.

utledes at det har betydning om den aktuelle bestemmelsen tidligere oppstilte et skyldkrav, og hva som eventuelt var begrunnelsen for å fjerne kravet.¹²⁵

Tidligere oppstilte strl. 1902 § 35 andre ledd et krav om skyld for at det skulle foretas gjenstands- og verdiinndragning. Da det ble gjort lovendringer i tilknytning til strl. 1902 § 34 om utbytteinndragning, valgte imidlertid departementet å fjerne skyldkravet i strl. 1902 § 35 på grunn av retts tekniske hensyn. Samtidig ble det gitt uttrykk for at inndragningen sjeldent er aktuelt dersom lovovertrедeren ikke har utvist skyld, fordi graden av skyld er et sentralt vurderingsmoment når det skal avgjøres om gjenstands- og verdiinndragning skal skje og eventuelt i hvilket omfang.¹²⁶ Denne endringen ble opprettholdt ved den nye straffeloven. Til tross for at bestemmelsen ble endret, ser lovgiver ut til å anta at lovendringen ikke medførte en realitetsendring. Det manglende skyldkrav tilsier dermed ikke at inndragningsbestemmelsen har en manglende strafferettslig karakter.

Videre bidrar også forholdsmessighetsvurderingen i strl. § 69 tredje ledd til å gi bestemmelsens en strafferettslig karakter. Som tidligere nevnt er nemlig vurderingsmomentene som listes opp langt på vei sammenfallende med hensyn man typisk ser hen til ved strafferettslige utmålingsvurderinger.¹²⁷

Det andre Engel-kriteriet er alternativt, noe som innebærer at en reaksjon omfattes av konvensjonens straffebegrep dersom reaksjonsnormens karakter er av strafferettslig art. Som redegjørelsen illustrerer, er det primære formålet bak gjenstands- og verdiinndragning at reaksjonen skal være «deterrent og punitive». Dette, sammenholdt med bestemmelsens øvrige strafferettslige karakter, innebærer at inndragningsformen må anses som «criminal». For å gi en bredere vurdering av hvordan gjenstands- og verdiinndragning stiller seg opp mot konvensjonens straffebegrep, vil det likevel gjøres en vurdering av det tredje Engel-kriteriet.

4.2.3 Hvilket innhold og alvorlighetsgrad har gjenstands- og verdiinndragning?

¹²⁵ Avsnitt 68.

¹²⁶ Ot.prp. nr. 8 (1998–1999) s. 19.

¹²⁷ Rui (2016) s. 59; tilleggsutredning til NOU 2020: 10 s. 17.

Det tredje Engel-kriteriet er graden av alvor i reaksjonen som lovovertrederen potensielt kan risikere. Dette vurderingsmomentet har i senere tid blitt videreutviklet i EMD-praksis til å også omfatte hvilken karakter eller innhold reaksjonen har.¹²⁸

I vurderingen av reaksjonens potensielle alvorlighetsgrad, har Domstolen tatt til orde for at en reaksjon har straffekarakter dersom det er adgang til å ilegge subsidiær fengselsstraff.¹²⁹ I motsetning til ved for eksempel en bot,¹³⁰ er det ikke adgang til å ilegge en subsidiær fengselsstraff ved inndragning, noe som er med på å svekke inndragningsreaksjonens pønale karakter.

På den andre siden må det ses hen til at gjenstands- og verdiinndragning etter strl. § 69 første ledd bokstav c innebærer en permanent avståelse av en gjenstand eller gjenstandens verdi, uten at personen tilkjennes erstatning.¹³¹ Hvor stort innhugg inndragningen gjør i lovovertrederens formuesstilling vil variere fra tilfelle til tilfelle, men inndragningen kan potensielt utgjøre store verdier. Foruten den økonomiske belastningen, kan også lovovertrederen risikere å bli fratatt gjenstander som spiller en viktig rolle i dagliglivet. Inndragningen kan dermed bli svært inngripende for lovovertrederen, særlig hvis inndragningen skjer uten at lovovertrederen har utvist skyld.

I vurderingen av hvilken karakter eller innhold reaksjonen har, har det blant annet blitt vektlagt om reaksjonen blir regulert av nasjonens straffeprosessuelle regler. I *Phillips mot Storbritannia*, som gjaldt om en administrativ inndragning i etterkant av et narkotikalovbrudd var å anse som en «criminal offence» etter EMK art. 6 nr. 2, ble det blant annet sett hen til om reaksjonen ble regulert av de engelske straffeprosessuelle reglene, hvilket beviskrav som ble oppstilt og hvem som hadde bevisbyrden.¹³²

I likhet med reaksjoner som formelt anses som straff, slik som bøtestraff, ilegges gjenstands- og verdiinndragning enten ved dom eller forelegg etter straffeprosesslovens regler.¹³³ Videre gjelder også det vanlige beviskravet i straffesaker for inndragning etter strl. § 69, og

¹²⁸ *Gestur Jónsson og Ragnar Halldór Hall mot Island* avsnitt 75.

¹²⁹ *Welch mot Storbritannia* avsnitt 33.

¹³⁰ Strl. § 55 første ledd.

¹³¹ At reaksjonen innebar en formuesreduksjon uten erstatning, ble vektlagt i *G.I.E.M S.R.L med flere mot Italia* avsnitt 227.

¹³² *Phillips mot Storbritannia* [J] no. 41087/98 avsnitt 33.

¹³³ Strpl. §§ 2 første ledd nr. 2 og 255 første ledd første punktum.

bevisbyrden ligger på påtalemyndighetene.¹³⁴ Dette trekker i retning av at gjenstands- og verdiinndragningens innhold har en strafferettslig karakter.

I *Saliabaku mot Frankrike* fremhevet Domstolen at det faktum at forholdet ble registrert i landets strafferegister, bidro til å gi reaksjonen et strafferettslig innhold.¹³⁵ I Norge blir inndragningstilfeller registrert i reaksjonsregisteret.¹³⁶ Reaksjonsregisteret danner grunnlaget for politiets vandelskontroll og kan dermed få betydning for lovovertrederen i ulike sammenhenger.¹³⁷

4.2.4 Konklusjon

Innledningsvis ble det påpekt at det andre og tredje Engel-kriteriet er alternative, slik at et forhold er «criminal» dersom reaksjonsnormen eller selve reaksjon har en pønalt karakter. Som vurdering illustrerer, er det momenter både ved strl. § 69 karakter og inndragningsreaksjonen som klart tilsier at gjenstands- og verdiinndragning har et straffeformål. Konklusjonen er derfor at gjenstands- og verdiinndragning etter strl. § 69 første ledd bokstav c er «criminal», og følgelig omfattes av EMKs straffebegrep.¹³⁸

4.3 Hvilken betydning kan og bør det ha for inndragningsbestemmelsens objektive karakter dersom gjenstands- og verdiinndragning er straff etter EMK?

G.I.E.M S.R.L med flere mot Italia gjaldt tre klager som alle hadde vært tiltalt for å ha bygget eiendommer i strid med italiensk naturlovgivning.¹³⁹ Klagerne ble frifunnet i straffesakene fordi de enten ikke hadde utvist skyld eller fordi straffansvaret var foreldet. I medhold av inndragningslovgivningen i Italia, ble det likevel besluttet at klagerne eiendommer skulle inndras til fordel for staten. Klagerne tok saken til EMD, hvor de anførte at eiendomsinndragningen var straff etter EMK art. 7 og at inndragning på rent objektivt grunnlag var i strid med artikkelen.

¹³⁴ Matningsdal (2022) § 69 note 11.

¹³⁵ *Saliabaku mot Frankrike* [J] no. 10519/83 avsnitt 24.

¹³⁶ Forskrift 09. september 2013 om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten (politiregisterforskriften) § 44-4 (1) nr. 13.

¹³⁷ Politiregisterforskriften § 44-1.

¹³⁸ I samme retning Rui (2016) s. 58–59.

¹³⁹ Heretter «G.I.E.M.-dommen».

I G.I.E.M.-dommen presiserer EMD at «[a]s regards the Convention, Article 7 does not expressly mention any mental link between the material element of the offence and the person deemed to have committed it. Nevertheless, the rationale of the sentence and punishment, and the “guilty” concept [...], support an interpretation whereby Article 7 requires, for the purposes of punishment, an intellectual link (awareness and intent) disclosing and element of liability in the conduct of the perpetrator of the offence, failing which the penalty will be unjustified.”¹⁴⁰

Denne passusen, sammenholdt med at Domstolen henviser til EMD-praksis om EMK art. 6 nr. 2, har både i høyesterettspraksis og juridisk teori blitt tolket slik at EMD nå oppstiller et skyldkrav etter uskyldspresumsjonen i EMK art. 6 nr. 2 og lovskravet i EMK art. 7. Dermed må lovovertrederen ha utvist skyld for at det skal bli aktuelt å ilegge en person en reaksjon som er straff i konvensjonens betydning.¹⁴¹

Både Rui og Aall påpeker at EMD tidligere har akseptert skyldpresumsjoner og objektive straffvilkår, så lenge de underlegges en forholdsmessighetsvurdering og lovovertrederen har en reell mulighet for å bevise sin uskyld. Etter teoretikernes syn må imidlertid G.I.E.M.-dommen tolkes slik at EMD anser lovbestemmelser hvor skyldkravet er helt fraværende som konvensjonsstridige. Synspunktet begrunnes med at dersom en lovbestemmelse er rent objektiv, så er lovovertrederen fratatt enhver mulighet for å faktisk bevise sin uskyld og oppnå frifinnelse.¹⁴² Rui viser også til at straff er statens sterkeste uttrykk for klander overfor samfunnets borgere og at det derfor vil være både vilkårlig, uproporsjonalt og uetisk dersom man kan ilegge straff uten at en person har utvist noen form for skyld.¹⁴³

Høyesteretts tolkning av G.I.E.M.-dommen har også mottatt kritikk. Emberland argumenterer for at uttalelsene i EMD-avgjørelsen må leses i kontekst av italiensk rett og at uttalelsene derfor ikke kan forstås som at EMD nå oppstiller et skyldkrav på generelt grunnlag. I motsetning til Rui og Aall, mener Emberland at avgjørelsen heller må forstås som en bekreftelse på at objektive straffebud er tillat etter EMK, så lenge de praktiseres innenfor en forholdsmessighetsstandard.¹⁴⁴

¹⁴⁰ Avsnitt 116.

¹⁴¹ HR-2021-797-A avsnitt 23; Aall (2021) s. 302–303; Rui (2018) s. 203–208.

¹⁴² Aall (2021) s. 302–303; Rui (2018) s. 203–208.

¹⁴³ Rui (2018) s. 204–205.

¹⁴⁴ Emberland (2022) s. 97.

Uavhengig av hva teoretikerne måtte mene, har Høyesteretts tolkning i HR-2021-797-A fått tilslutning i Mobiltelefoninndragnings-dommen. I et obiter dictum fremholder Høyesterett at «[d]ersom inndragning som i saka her er straff etter EMK, er ein ytterlegare konsekvens at ho ikkje kan gjerast på reint objektivt grunnlag».¹⁴⁵ Etersom gjenstands- og verdiinndragning av lovlige gjenstander er straff etter EMK, må lovovertrederen altså ha utvist skyld for at inndragning skal være aktuelt.

Etter menneskerettsloven §§ 2 og 3 er EMK formell norsk lov med trinnhøyde over annen formell norsk lov. Følgelig har man plikt til å tolke strl. § 69 første ledd tredje punktum innskrenkende, slik at det oppstilles et krav om skyld dersom et inndragningstilfelle er straff etter EMK. Hensynet til borgernes forutberegnelighet kan likevel tilsi at skyldkravet bør fremgå i bestemmelsen, slik at borgerne har bedre forutsetninger for å vurdere og forutse sin rettsstilling.¹⁴⁶

Etersom lovovertrederen i Mobiltelefoninndragnings-dommen var under kriminell lavalder, var et sentralt spørsmål i dommen om konvensjonen også oppstiller et krav om skylddevne. Under henvisning til G.I.E.M-dommen, konkluderte Høyesterett med at det ikke er holdepunkter for at EMD har ment at lovovertrederen må ha skylddevne etter intern straffelovgivning for at den nødvendige skyld skal være til stede.¹⁴⁷

Høyesteretts konklusjon har støtte i juridisk teori. Boucht viser for det første til at en lovovertreder kan utvise skyld selv om vedkommende ikke har skylddevne i straffelovens forstand. Videre vises det til at EMD tidligere har uttalt at «[i]t is not the Court's role [...] to dictate the content of domestic criminal law, including whether or not a blameworthy state of mind should be one of the elements of the offence [...]».¹⁴⁸ Uttalelsen må ses i lys av at det ikke finnes en felles europeisk enighet om en universell kriminell lavalder, og at EMD derfor tidligere har akseptert at barn ned i 10-årsalderen kan straffes etter konvensjonen.¹⁴⁹ Samtidig har Domstolen påpekt at det stilles krav til at medlemsstatene skal tilpasse rettergangen og straffgjennomføringen når den tiltalte lovovertrederen er mindreårig.¹⁵⁰

¹⁴⁵ HR-2021-2249-A avsnitt 16.

¹⁴⁶ Rui (2018) s. 215.

¹⁴⁷ HR-2021-2249-A avsnitt 17–18.

¹⁴⁸ *G mot Storbritannia* [A] no. 37334/08 avsnitt 27; Boucht (2022) § 69 lovkommentar 8 punkt 2.

¹⁴⁹ *T mot Storbritannia* [GC] no. 24724/94 avsnitt 71–72.

¹⁵⁰ Ibid avsnitt 84.

På bakgrunn av at EMD tidligere har uttalt at konvensjonen ikke stiller noe krav om at lovovertrederen må være over en viss alder for å ilegges straffansvar etter konvensjonen, kan det ikke være av betydning at det i norsk intern rett er satt en kriminell lavalder på 15 år jf. strl. § 20 første ledd for de reaksjonene som formelt er straff etter strl. § 29. Som både Høyesterett og Boucht fremhever, kan likevel lav alder føre til at en lovovertreder ikke er kapabel til å utvise den skyld som kreves for å ilegge straff i konvensjonens forstand.¹⁵¹

At gjenstands- og verdiinndragning av lovlige gjenstander jf. strl. § 69 bokstav c er straff etter EMK, innebærer etter dette at slik inndragning ikke kan skje uten at lovovertrederen har utvist skyld, men at lovovertrederens alder i utgangspunktet ikke begrenser inndragningsadgangen.

¹⁵¹ HR-2021-2249-A avsnitt 18; Boucht (2022) § 69 lovkommentar 8 punkt 2.

5 Gjenstands- og verdiinndragning sett i lys av straffebegrepet i Grunnloven § 96

5.1 Innledning

Så vidt meg bekjent har ikke Høyesterett tidligere tatt stilling til om gjenstands- og verdiinndragning etter strl. § 69 første ledd bokstav c er straff etter Grl. § 96. Derimot presiserer Høyesterett kort at inndragning ikke er straff i Grunnlovens forstand i Mobiltelefoninndragnings-dommen.¹⁵²

Ettersom gjenstands- og verdiinndragning besluttes enten ved forelegg eller av en domstol, kommer ikke inndragningsavgjørelser i konflikt med domskravet i Grl. § 96 første ledd.¹⁵³ Grunnlovens straffebegrep har imidlertid betydning for om uskyldspresumsjonen i Grl. § 96 annet ledd kommer til anvendelse.¹⁵⁴ Sett i lys av strl. § 69 første ledd bokstav c objektive karakter, anses det derfor som hensiktsmessig å foreta en vurdering av om inndragning er straff etter Grunnloven.

De fleste høyesterettsavgjørelser tilknyttet Grunnlovens straffebegrep omhandler administrative reaksjoner. Følgelig har domstolen hatt for øye at reaksjonen ikke ilegges av en domstol, men av et forvaltningsorgan, når de har vurdert reaksjonen opp mot straffebegrepet i Grl. § 96. En konsekvens av dette er at vurderingsmomentene Høyesterett har sett hen til ikke nødvendigvis har samme overføringsverdi til en grunnlovsvurdering av inndragning som ikke er straff etter strl. § 29, men som likevel ilegges etter straffeprosessens regler.

Siden spørsmålet om inndragning er straff etter Grunnloven aldri har vært oppe for Høyesterett, er løsningen noe åpen. Fokuset i denne delen av avhandlingen blir derfor å drøfte hvordan Høyesterett eventuelt burde argumentere og løse spørsmålet i en grunnlovsvurdering basert på vurderingsmomenter og synspunkter om Grunnlovens straffebegrep oppstilt i forarbeid, rettspraksis og juridisk teori.

¹⁵² HR-2021-2249-A avsnitt 15.

¹⁵³ Strandbakken (2004) s. 173; Forelegg fra påtalemyndighetene er antatt å være i tråd med Grunnlovens domskrav fordi saken blir avgjort i domstolen dersom forelegget ikke vedtas jf. Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 245.

¹⁵⁴ Rt. 2015 s. 921 avsnitt 74.

5.2 Straffebegrepet i Grl. § 96

Det følger av Grl. § 96 første og annet ledd at

«Ingen kan dømmes uten etter lov eller straffes uten etter dom.

Enhver har rett til å bli ansett som uskyldig inntil skyld er bevist etter loven.»

Grunnlovsbestemmelsens første ledd oppstiller et krav om at man må ha lovhjemmel for å straffe en person og at straff bare kan ilegges av domstolene ved dom. Ved at det oppstilles et lovs- og domskrav beskyttes borgerne mot vilkårlig maktmisbruk og overgrep fra den utøvende makt.¹⁵⁵ I grunnlovsbestemmelsens andre ledd kommer uskyldspresumsjonen til uttrykk, som har som formål å forhindre at uskyldige borgere blir straffedømt.¹⁵⁶

De rettsikkerhetsgarantiene som oppstilles i Grl. § 96 gjelder imidlertid ikke i alle saker. Det er sikker rett at ordlyden «straffes» skal forstås slik at rettsikkerhetsgarantiene oppstilt i § 96 første og andre ledd kun kommer til anvendelse dersom det er tale om en straffereaksjon i Grunnlovens forstand.¹⁵⁷ Grunnlovsbestemmelsens ordlyd gir imidlertid ingen holdepunkter for hva som skal til for at en reaksjon omfattes av bestemmelsens straffebegrep. Det må derfor ses hen til øvrige rettskilder for å stadfeste straffebegrepets innhold.

Et viktig utgangspunkt er at Grl. § 96, i likhet med EMK, oppstiller et materielt straffebegrep. Likevel er det forutsatt i norsk rett at EMKs og Grunnlovens straffebegrep er forskjellige.¹⁵⁸ Grunnlovens materielle straffebegrep innebærer at lovgivers formelle klassifisering av en reaksjon i strl. § 29 er relevant i vurderingen, men dersom en reaksjon ikke formelt er klassifisert som straff av lovgiver, er ikke dette avgjørende for grunnlovsvurderingen.¹⁵⁹ Har lovgiver derimot klassifisert en reaksjon som straff etter strl. § 29, så er også reaksjonen omfattet av Grunnlovens straffebegrep.¹⁶⁰

Foruten lovgivers klassifisering av reaksjonen, kan det utledes fra forarbeid og høyesterettspraksis at hvorvidt en reaksjon omfattes av Grunnlovens straffebegrep beror på en

¹⁵⁵ Strandbakken (2004) s. 167.

¹⁵⁶ Aall (2021) s. 294.

¹⁵⁷ Jacobsen (2021b) s. 1009; Rt. 2015 s. 921 avsnitt 74.

¹⁵⁸ Jacobsen (2021b) s. 1018.

¹⁵⁹ NOU 2003: 15 s. 54; Jacobsen (2021b) s. 1009.

¹⁶⁰ Rt. 2014 s. 620 avsnitt 50.

helhetsvurdering hvor man blant annet ser hen til om reaksjonen har et straffeformål, dens karakter og omfang og om det er betryggende rettssikkerhetsgarantier tilknyttet reaksjonen.¹⁶¹

Med utgangspunkt i de overnevnte vurderingsmomentene, vil det foretas en vurdering av hvorvidt gjenstands- og verdiinndragning av lovlige gjenstander jf. strl. § 69 første ledd bokstav c er straff etter Grunnloven § 96.

5.3 Er gjenstands- og verdiinndragning straff etter Grl. § 96?

Langvarig høyesterettspraksis viser at domstolen har lagt stor vekt på at lovgiver formelt ikke anser reaksjonen som straff når domstolen har vurdert administrative reaksjoners forhold til Grunnlovens straffebegrep.¹⁶² Denne tendensen ser også ut til å ha fått gjennomslag for spørsmålet om inndragning er straff i Grunnlovens betydning. I Mobiltelefoninndragningsdommen presiseres det nemlig at inndragning ikke er straff etter Grl. § 96, tilsynelatende under henvisning til lovgivers formelle definisjoner i strl. §§ 29 og 30 bokstav e.¹⁶³ Det samme legges til grunn i flere rettsvitenskapelige fremstillinger.¹⁶⁴

Verken Høyesterett eller juridisk teori gir noen nærmere begrunnelse for *hvorfor* inndragning ikke er straff etter Grl. § 96. Om man likevel skal søke etter en begrunnelse, kan det trolig ses hen til at lovgiver ved sin formelle klassifisering i utgangspunktet skal foreta en helhetlig vurdering av om reaksjonen har straffens typiske karakteristikk. Når lovgiver etter en slik vurdering allerede har besluttet at en reaksjon ikke er straff, kan det i seg selv indikere at reaksjonen heller ikke faller innenfor Grunnlovens straffebegrep.

At inndragning ikke er straff i Grunnlovens betydning fordi lovgiver betrakter inndragning som «en annen strafferettslig reaksjon» jf. strl. § 30 bokstav e er imidlertid uheldig av flere grunner. For det første er Grunnlovens straffebegrep autonomt og lovgivers formelle klassifisering skal derfor ikke være et *avgjørende* argument for at en reaksjon ikke er straff etter Grunnloven. Den autonome tilnærmingen må forstås på bakgrunn av at straff er samfunnets sterkeste uttrykk for klander og kan medføre alvorlige konsekvenser for både enkeltindividet som straffes, individets familie og samfunnet som helhet. Det er derfor viktig

¹⁶¹ Prop. 62 L (2015–2016) s. 26–27; NOU 2003: 15 s. 54–55; Rt. 2014 s. 620 avsnitt 51–84.

¹⁶² NOU 2003: 15 s. 55; Rt. 2014 s. 620 avsnitt 51; Jacobsen (2021b) s. 1016.

¹⁶³ HR-2021-2249-A avsnitt 15.

¹⁶⁴ Strandbakken (2004) s. 173; Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 60.

at det stilles strenge rettssikkerhetskrav i straffesaker, slik at man kan avverge maktmisbruk fra myndighetene og at uskyldige mennesker dømmes.

I forlengelsen av straffebegrepets autonome karakter, kan det også ses hen til at utgangspunktet etter Rt. 1976 s. 1 er at domstolen skal foreta en inngående domstolsprøving av bestemmelser som regulerer enkeltindividets personlige frihet eller sikkerhet, slik som Grl. § 96.¹⁶⁵ Når Høyesterett tilsynelatende legger avgjørende vekt på lovgivers syn om at inndragning ikke er straff, blir det lite igjen av de rettssikkerhetsgarantier som borgerne har etter Grl. § 96.

For det andre gir nyere høyesterettspraksis om Grunnlovens straffebegrep indikasjoner på at domstolen nå har en mer nyansert tilnærming til hvor stor betydning lovgivers formelle synspunkt skal ha i vurderingen. I Rt. 2014 s. 620 som gjaldt spørsmål om et overtredelsesgebyr var straff etter Grl. § 96, foretok Høyesterett en gjennomgang av den aktuelle lovens forarbeider for å vurdere om reaksjonens klassifisering som en administrativ reaksjon var tilstrekkelig gjennomtenkt av lovgiver.¹⁶⁶

Nå det gjelder gjenstands- og verdiinndragning, kan det argumenteres for at det er gode grunner for å ikke legge avgjørende vekt på lovgivers synspunkt om at inndragning ikke er straff etter straffeloven. For det første er det klart forutsatt i straffelovens forarbeid at inndragningen faktisk er omfattet av Grunnlovens straffebegrep. I Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 195 uttales det nemlig at «[...] begrepet straff har et noe videre innhold i Grunnloven enn i straffeloven, og gjelder også for blant annet *inndragning*. [...] prinsippet i § 96 gjelder også når påtalemyndighetene ilegger reaksjoner som Grunnloven regner som straff (bot og *inndragning*)» (mine kursiveringer).¹⁶⁷ Standpunktet om at inndragning faller innenfor Grunnlovens straffebegrep er imidlertid ubegrunnet og det er derfor uklart hva lovgiver har vektlagt i vurderingen.

For det andre kan det settes spørsmålstegn ved om lovgivers synspunkt om at gjenstands- og verdiinndragning ikke er straff i straffelovens forstand egentlig er tilstrekkelig gjennomtenkt. Som tidligere nevnt var gjenstandsinnndragning klassifisert som «tilleggsstraff» frem til lovrevisjonen i 1973, da det ble besluttet at inndragning ikke lenger skulle anses som straff.

¹⁶⁵ Aall (2018) s. 430; Berg (2006) s. 310.

¹⁶⁶ Heretter «akvakultur-dommen», avsnitt 70–76.

¹⁶⁷ Under henvisning til forarbeidsuttalelsen påpeker Jacobsen (2021b) på s. 1009 at inndragning omfattes av Grunnlovens straffebegrep. Se også NOU 1983: 57 s. 115, hvor det fremgår at «Grunnloven § 96 handler om straff, men gjelder også for enkelte reaksjoner som ikke regnes som straff, f.eks sikring og inndragning».

Forarbeidene gir imidlertid få indikasjoner på at den formelle klassifiseringen ble avgjort med grunnlag i prinsipielle overveielser av inndragningens karakter opp mot hva som er typisk trekk for formelle straffereaksjoner. Tvert imot ser klassifiseringen ut til å være motivert av hovedsakelig praktiske, retstekniske og rettsenhetlige hensyn.¹⁶⁸ De manglende prinsipielle overveielsene tilsier at lovgivers formelle synspunkt bør ha en begrenset betydning for spørsmålet om gjenstands- og verdiinndragning av lovlige gjenstander er straff etter Grunnloven.

Et moment i vurderingen av om en reaksjon er straff etter Grl. § 96 er om reaksjonen har et straffeformål, særlig sett i lys av Andenæs' straffedefinisjon.¹⁶⁹ Med utgangspunkt i denne definisjonen er det tidligere i avhandlingen konkludert med at gjenstands- og verdiinndragning er en reaksjon på en fortidig handling som hovedsakelig har et pønalt formål.¹⁷⁰ Siden Grl. § 96 omhandler rettssikkerhetsgarantier for den som *straffes*, skulle man tro at dersom reaksjonen har et straffeformål, så vil den omfattes av Grunnlovens straffebegrep. I Akvakultur-dommen gir imidlertid Høyesterett uttrykk for at selv reaksjoner med et klart straffeformål likevel ikke er straff i Grunnlovens forstand.¹⁷¹

Selv om Høyesterett ikke anser det som avgjørende at en administrativ reaksjon utvilsomt har et straffepreg, er det ikke dermed sagt at dette synspunktet har overføringsverdi for *strafferettslige reaksjoner*, slik som gjenstands- og verdiinndragning. For det første har høyesterettspraksis blitt tolket slik at det pønale formålet får mindre betydning fordi domstolen har vektlagt det praktiske behovet for administrative reaksjonsordninger.¹⁷² Ved at forvaltningen kan ilegge reaksjonene, blir håndhevingen av regelverket mer effektivt fordi man slipper ressurskrevende og kostbare rettssaker.¹⁷³ Slike praktiske- og effektivitetshensyn har ikke samme betydning ved gjenstands- og verdiinndragning, all den tid inndragning uansett besluttes i straffeprosessens former.

Likevel kan det hevdes at effektivitetshensyn til en viss grad gjør seg gjeldende for gjenstands- og verdiinndragning. Siden strl. § 69 er en rent objektiv bestemmelse, er det enklere for staten å foreta inndragning. Som avhandlingen kommer til, kan Grl. § 96 sette

¹⁶⁸ Punkt 3.4.5.

¹⁶⁹ Rt. 2014 s. 620 avsnitt 52–53; Prop. 62 L (2015–2016) s. 26; NOU 2003: 15 s. 54; Rt 1977 s. 1207 s. 1209.

¹⁷⁰ Punkt 3.4.5.

¹⁷¹ Rt. 2014 s. 620 avsnitt 53 og avsnitt 78.

¹⁷² Berg (2006) s. 310–311.

¹⁷³ Smith (2021) s. 383.

skranker for inndragningsbestemmelsens objektive karakter dersom inndragning er straff etter Grunnloven. Sett i lys av at Høyesterett tidligere har vektlagt effektivitetshensyn i grunnlovsvurderingen, kan det tilsi at hvilke effektivitetshemmende konsekvenser det vil få for statens inndragningsadgang er relevant for spørsmålet om gjenstands- og verdiinndragning er straff etter Grunnloven. Samtidig må det presiseres at lovgivers intensjon med å fjerne skyldkravet i strl. § 69 ikke var å sikre en mer effektiv inndragning for tilfeller av gjenstands- og verdiinndragning, men heller rettstekniske hensyn.¹⁷⁴

For det andre ilegges administrative reaksjoner fordi en person har overtrådt en lovbestemmelse, forskrift eller individuell avgjørelse.¹⁷⁵ Gjenstands- og verdiinndragning er derimot en reaksjon som inntreffer i etterkant av at en person har foretatt en handling som er kriminalisert i den norske straffeloven. Gjenstands- og verdiinndragning har dermed et tettere bånd til de handlinger som vanligvis sanksjoneres ved bruk av en formell straff. Den tette koblingen, sammenholdt med inndragningens fremtredende pønale formål, tilsier at det er behov for at de rettssikkerhetsgarantier som Grl. § 96 oppstiller kommer til anvendelse.

Videre har Rt. 2002 s. 1298 blitt tolket som at Høyesterett går i retning av en mer realitetsorientert tilnærming til hva som er straff i Grunnlovens betydning, fordi domstolen la avgjørende vekt på at en tvangsmulkt hadde karakter som en straffereaksjon i grunnlovsvurderingen.¹⁷⁶ En slik tilnærming samsvarer bedre med utgangspunktet om at Grunnlovens straffebegrep er autonomt. At gjenstands- og verdiinndragning langt på vei oppfyller straffens sentrale kjennetegn, må etter dette synspunktet ha stor betydning ved grunnlovsvurderingen.

Dernest må gjenstands- og verdiinndragningens karakter og omfang tas i betraktning. Som tidligere påpekt kan gjenstandsinnndragning, og særlig verdiinndragning, likestilles med en bot både når det gjelder reaksjonens karakter og konsekvenser for lovovertrederen samt hvordan reaksjonens fastsettes.¹⁷⁷ Ettersom en bøtStraff er straff etter strl. § 29 bokstav e, er bøtStraff også straff etter Grl. § 96. Ut fra systemhensyn fremstår det som betenkelig at bøtStraffen, men ikke inndragning, skal falle inn under Grunnlovens straffebegrep når reaksjonene i det store og hele har lik karakter og virkning for lovovertrederen.

¹⁷⁴ Ot.prp. nr. 8 (1998–1999) s. 19.

¹⁷⁵ Prop. 62 L (2015–2016) s. 21.

¹⁷⁶ Rt. 2002 s. 1298 s. 1308; Aall (2018) s. 430; Berg (2006) s. 311.

¹⁷⁷ Punkt 3.3.4.

På den andre siden er det også en rekke administrative reaksjoner, slik som et gebyr, som har klare likhetstrekk med bøtestraffen, men som likevel ikke betraktes som straff i Grunnlovens forstand. I tilknytning til gebyrer er det blant annet fremhevet at gebyret ikke er like inngripende som en bøtestraff, fordi det ikke fastsettes subsidiær fengselsstraff.¹⁷⁸

Det samme argumentet gjør seg gjeldende for gjenstands- og verdiinndragning, da det heller ikke her er adgang til å fastsette subsidiær fengselsstraff. Likevel vil inndragning kunne betraktes som en mer inngripende reaksjon enn et gebyr. Igjen må ses hen til at inndragningsadgangen tross alt forutsetter at lovovertrederen objektivt har opptrådt i strid med et straffebed, og at reaksjonen dermed kan oppleves og oppfattes som å ha et mer klanderverdig preg enn en administrativ reaksjon, både overfor enkeltindividet og samfunnet.¹⁷⁹ I motsetning til et gebyr, blir dessuten inndragningen registrert i reaksjonsregisteret og reaksjonen kan derfor få betydning for inndragningssubjektets vandel.¹⁸⁰

I tilknytning til administrative reaksjoner er det fremhevet at selv inngripende reaksjoner vil gå klar av Grunnlovens straffebegrep dersom det er betryggende rettssikkerhetsgarantier tilknyttet reaksjonen.¹⁸¹ Dette synspunktet må nok forstås på bakgrunn av at både lovgiver og Høyesterett ut fra effektivitetshensyn tilsynelatende har strukket seg langt for å holde administrative reaksjoner utenfor Grunnlovens straffebegrep. Ettersom gjenstands- og verdiinndragning uansett besluttes ved dom, vil ikke dette momentet være like overførbart for vurderingen av om gjenstands- og verdiinndragning er straff i Grunnlovens forstand. Tvert imot kan man hevde at når lovgiver forutsetter at inndragning skal følge straffeprosesslovens regler, indikerer det at lovgivers synspunkt er at reaksjonen er så inngripende at det er behov for særlige rettssikkerhetsgarantier, slik at reaksjonen faller innenfor Grunnlovens straffebegrep.

5.3.1 Konklusjon

¹⁷⁸ NOU 1983: 57 s. 223; Berg (2006) s. 313–313.

¹⁷⁹ Andenæs, Rieber-Mohn og Sæther (2016) s. 17 påpeker i tilknytning til administrative reaksjoner at «[...] selv om reaksjonen har til formål å virke som et straffebed, fremtrer den samfunnsmessige misbilligelse ikke like skarpt når loven selv har sagt at den ikke er straff».

¹⁸⁰ Politiregisterforskriften § 44-1.

¹⁸¹ NOU 2003: 15 s. 57–58. Uttalelsen har tilslutning i Rt. 2014 s. 620 avsnitt 66.

Høyesteretts konstatering i Mobiltelefoninndragnings-dommen om at inndragning ikke er straff etter Grl. § 96 er en ubegrunnet uttalelse som ikke var av betydning for utfallet av saken. I motsatt retning finner man uttalelser i lovforarbeidene til straffeloven, som heller ikke er begrunnet. Sett i lys av at Grunnlovens straffebegrep i utgangspunktet er autonomt, og gjenstands- og verdiinndragning har en klar straffekarakter, er det imidlertid gode grunner for å anse slik inndragning som straff i Grunnlovens betydning. Konklusjonen er derfor at gjenstands- og verdiinndragning av lovlige gjenstander jf. strl. § 69 bokstav c er straff etter Grl. § 96.

5.4 Hvilken betydning kan og bør det ha for inndragningsbestemmelsens objektive karakter dersom gjenstands- og verdiinndragning er straff etter Grunnloven § 96?

Ettersom gjenstands- og verdiinndragning besluttes i straffeprosessens former er ikke gjennomføringen av reaksjonen i strid med domskravet i Grl. § 96 første ledd. At inndragning er straff i Grunnlovens betydning, setter imidlertid en viktig prinsipiell skranke for lovgiver, da det er stengt for lovgiver til å eventuelt gjøre om strafferettslig inndragning til en administrativ reaksjon i fremtiden.

En viktigere praktisk implikasjon, er det faktum at strl. § 69 er en rent objektiv bestemmelse. I juridisk teori er det diskutert om rent objektivt straffansvar egentlig lar seg forene med uskyldspresumsjonen i Grl. § 96 annet ledd.

Gröning, Husabø og Jacobsen har tatt til orde for at bestemmelser som oppstiller et rent objektivt ansvar er i strid med Grunnlovens uskyldspresumsjon. Professorene begrunner synspunktet med at ordlyden «skyld» i Grl. § 96 annet ledd må ses i sammenheng med strafferettens grunnleggende skyldprinsipp, som uttrykker at bare den som kunne og burde ha handlet annerledes skal straffes. Dersom en bestemmelse forutsetter et rent objektivt ansvar, kan en person som faktisk ikke hadde mulighet til å opptre annerledes utsettes for straff. Å ha bestemmelser som åpner for å ilegge straffansvar uten noen som helst form for skyld, står

dermed i et spenningsforhold til uskyldspresumsjonens primærformål, som er å hindre at uskyldige blir utsatt for samfunnets sterkeste uttrykk for klander.¹⁸²

Videre hevder professorene at også EMD-praksis setter en stopper for rent objektive straffebud. Uskyldspresumsjonen ble innført i Grl. § 96 annet ledd ved grunnlovsrevisjonen i 2014 og er i stor grad inspirert av EMK artikkel 6 nr. 2.¹⁸³ Det er derfor lagt til grunn i høyesterettspraksis at uskyldspresumsjonens innhold og rekkevidde må forstås i lys av EMD-praksis tilknyttet EMK art. 6 nr. 2.¹⁸⁴ Med dette som bakteppe, hevder professorene under henvisning til G.I.E.M.-dommen at rent objektivt straffansvar er i strid med konvensjonen, og at dette også må få betydning for tolkningen av Grl. § 96.¹⁸⁵

Til syvende og sist er det Høyesterett som har ansvar for å tolke, avklare og utvikle Grunnlovens menneskerettsbestemmelser. Høyesterett har derfor lagt til grunn at EMD-avgjørelser avsagt etter grunnlovsrevisjonen i 2014 i utgangspunktet har mindre betydning i grunnlovstolkningen.¹⁸⁶ Høyesterett har foreløpig ikke tatt stilling til hvilken betydning G.I.E.M.-dommen har for Grunnlovens uskyldspresumsjon, noe som kan tilsi at avgjørelsen ikke nødvendigvis er retningsgivende for hvordan Grunnlovens uskyldspresumsjon skal forstås. I juridisk teori er det likevel antatt at Høyesterett mest sannsynlig vil tolke grunnlovsbestemmelser som har klare paralleller i EMK i tråd med EMD-praksis.¹⁸⁷

Dersom man forutsetter at et rent objektivt straffansvar er i strid med Grunnlovens uskyldspresumsjon, vil det være grunnlovsstridig å inndra gjenstander eller gjenstanders verdi uten at lovovertrederen har utvist skyld. I så tilfelle må ordlyden i strl. § 69 første ledd tredje punktum tolkes innskrenkende, slik at det oppstilles et skyldkrav.

Selv om det er antatt at rent objektive bestemmelser kan være i strid med Grl. § 96 andre ledd, er det ingen holdepunkter for at grunnlovsbestemmelsen oppstiller et krav om en minstealder på 15 år slik straffeloven gir anvisning på.¹⁸⁸ Skyldvevnekravene i strl. § 20 er nemlig koblet opp til de reaksjoner som lovgiver formelt har ansett som straff etter strl. § 29. Ut fra et

¹⁸² Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 83–84.

¹⁸³ Dok. nr. 16 (2011–2012) s. 129–130. I Rt. 2014 s. 1161 avsnitt 29 konstaterer Høyesterett at § 96 andre ledd «[...] grunnlovfester innholdet i [...] EMK artikkel 6 nr. 2».

¹⁸⁴ Rt. 2014 s. 1292 avsnitt 14; HR-2018-1738-A avsnitt 25.

¹⁸⁵ Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) s. 84.

¹⁸⁶ Rt. 2015 s. 93 avsnitt 57.

¹⁸⁷ Aall (2021) s. 19; Smith (2021) s. 369.

¹⁸⁸ Strl. § 20 første ledd.

grunnlovsperspektiv vil det derfor ikke være problematisk at gjenstands- og verdiinndragning kan idømmes overfor lovovertridere under 15 år. Som tidligere nevnt kan likevel lav alder føre til at lovovertrideren ikke kan utvise skyld.¹⁸⁹

Grunnloven kan likevel ha betydning for inndragningsadgangen dersom lovovertrideren er mindreårig. Grl. § 104 annet ledd gir anvisning på at dersom en avgjørelse berører et barn, så skal barnets beste være et hensyn i vurderingen. Hensynet til barnets beste skal derfor være et moment som domstolen ser hen til i den skjønnsmessige vurderingen om inndragning skal foretas og inndragningens omfang.¹⁹⁰ Fordi inndragning potensielt kan bli svært inngripende for lovovertrideren, er det ikke utenkelig at vektleggingen av hensynet til barnets beste setter klare skranker for inndragningsadgangen overfor mindreårige lovovertridere.

Ut fra dette synspunktet er det grunnlag for å rette kritikk mot Høyesteretts vurdering i Mobiltelefoninndragnings-dommen, som nettopp gjaldt en lovovertrider uten skyld i straffelovens forstand. Det er få signaler om at Høyesterett så hen til barnets beste i vurderingen. Tvert imot velger domstolen å anvende en pønalt begrunnet reaksjon mot gutten, uten å ta særlig hensyn til hvilke konsekvenser dette kan få for barnets ve og vel.

¹⁸⁹ Punkt 4.4.

¹⁹⁰ NOU 2020: 10 s. 60.

6 Avslutning

Etter strl. § 69 første ledd bokstav c kan staten inndra en gjenstand eller dens verdi dersom den er brukt ved en straffbar handling, uavhengig av om lovovertrederen har utvist skyld eller var uten skyld i straffelovens forstand på gjerningstidspunktet. I avhandlingen er det imidlertid konkludert med at gjenstands- og verdiinndragning av lovlige gjenstander etter denne bestemmelsen er straff både i relasjon til Andenæs' materielle straffedefinisjon, EMK og Grl. § 96.

At gjenstands- og verdiinndragning er straff i de ulike betydningene, har i utgangspunktet ikke en direkte konsekvens for lovgivers formelle syn på inndragning som en «annen strafferettslig reaksjon» jf. strl. § 30 bokstav e. Prinsipielt sett er det imidlertid både uheldig og betenkelig at en reaksjon som har samme karakter som de formelle straffer, og som oppfyller både EMK og Grunnlovens straffebegrep, ikke er ansett som straff i lovgivers øyne. Sett i lys av at det i dag er et økt fokus på rettssikkerhet, kan det tilsi at tiden er moden for å atter en gang revidere inndragningsinstituttet, slik Straffelovrådet foreslår. Som Straffelovrådet anbefaler, bør lovgiver derfor vurdere å formelt anse pønalt inndragning som «straff» i straffelovens forstand.¹⁹¹

Skulle lovgiver velge å stå ved sitt standpunkt om at gjenstands- og verdiinndragning formelt sett ikke er straff, bør det likevel vurderes om det er grunnlag for å opprettholde strl. § 69 rent objektive karakter. En reaksjon som har klare likhetstrekk med en formell straff, bør i det minste være underlagt de alminnelige straffbarhetsvilkår for å sikre borgernes rettssikkerhet og allmennhetenes tillit til rettssystemet.¹⁹²

Lovgiver bør særlig revurdere det manglende skyldkravet. Når gjenstands- og verdiinndragning er en reaksjon som etterfølger en straffbar handling, og etter både lovgivers og Høyesteretts syn har et pønalt element, bør man være forsiktige med å fravike skyldkravet.¹⁹³ Dette så også ut til å være i tankene til lovgiver på 1970-tallet, ettersom det ved lovrevisjonen i 1973 ble forutsatt at lovovertrederen må ha utvist skyld for at det skal

¹⁹¹ Tilleggsutredning til NOU 2020: 10 s. 41.

¹⁹² Andenæs (1956) s. 115.

¹⁹³ Til strl. 1902 § 35 presiserer Matningsdal (1987) på s. 590 at det er naturlig å oppstille et skyldkrav fordi «[i]inndragningen er da i stor utstrekning pønalt begrunnet. Det ville derfor være uheldig om det gjaldt prinsipielt sett andre krav for inndragning enn for straff».

være aktuelt å idømme inndragning.¹⁹⁴ Ved å oppstille et skyldkrav, vil man dessuten sikre at inndragningstilfeller som er straff i EMKs betydning ikke kommer i konflikt med konvensjonens krav om at det må være utvist skyld for at straff skal være aktuelt.

Dersom lovgiver oppstiller et skyldkrav i inndragningsbestemmelsen, tilsier systemhensyn at det også bør oppstilles et krav om skylddevne for å kunne inndra en gjenstand eller dens verdi. Begrunnelsen bak straffelovens kriminelle lavalder er grovt sagt at en straffereaksjon ikke har samme forebyggende virkning overfor barn som for voksne, samt at straff kan ha en skadelig virkning på barnets utvikling.¹⁹⁵ Når gjenstands- og verdiinndragning både fremstår og oppleves en bøtestraff, er det vanskelig å forstå hvorfor en slik reaksjon skal kunne anvendes mot barn. Avslutningsvis kan man derfor reflektere over følgende spørsmål; hvis synspunktet er at barn under 15 år tar skade av bøtestraff og ikke har råd til å betale en bot,¹⁹⁶ hvorfor skal barn da ikke ta skade av og ha økonomiske midler til å gjøre opp for seg ved verdiinndragning?

¹⁹⁴ SRI 1970 s. 12.

¹⁹⁵ Ot.prp. nr. 26 (1986–1987) s. 9.

¹⁹⁶ I.c.

Kilderegister

Norske lover og forskrifter

Grunnloven (Grl.)	Kongeriket Norges Grunnlov gitt i riksforsamlingen på Eidsvoll den 17. mai 1814.
Straffeloven 1902 (strl. 1902.)	Lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov.
Straffeprosessloven (strpl.)	Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker.
Menneskerettsloven (mrl.)	Lov 21.mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett.
Straffeloven (strl.)	Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff.
Politiregisterforskriften	Forskrift 09. september 2013 om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten.

Lovforarbeider

SRI 1970	Innstilling fra Straffelovrådet (Det sakkyndige råd for strafferettslige spørsmål) om inndragning på grunn av straffbare handlinger, (SRI 1970), Justis- og politidepartementet, avgitt den 11. mars 1970.
Ot.prp. nr. 31 (1971–1972)	Ot.prp. nr. 31 (1971–1972) Om lov om endringer i lovgivningen om inndragning på grunn av straffbare handlinger, Justis- og politidepartementet.
NOU 1983: 57	NOU 1983: 57 Straffelovgivning under omforming Straffelovkommisjonens delutredning I, Justis- og politidepartementet, Straffelovkommisjonen.

Ot.prp. nr. 26 (1986–1987)	Ot.prp. nr. 26 (1986–1987) Om lov om endringer i straffeloven m.m. (heving av den kriminelle lavalder), Justis- og politidepartementet.
Innst. O. nr. 39 (1986–1987)	Innst. O. nr. 39 (1986–1987) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven m.m. (heving av den kriminelle lavalder) (Ot.prp. nr. 26).
NOU 1992: 23	NOU 1992: 23 Ny straffelov – alminnelige bestemmelser Straffelovkommisjonens delutredning V, Justis- og politidepartementet, JD Straffelovkommisjonen.
Ot.prp. nr. 8 (1998–1999)	Ot.prp. nr. 8 (1998–1999) Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv (inndragning av utbytte), Justis- og politidepartementet.
Innst. O. nr. 50 (1998–1999)	Innst. O. nr. 50 (1998–1999) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven mv. (inndragning av utbytte).
NOU 2003: 15	NOU 2003: 15 Fra bot til bedring – Et mer nyansert og effektivt sanksjonssystem med mindre bruk av straff, Justis- og politidepartementet, JD.
Ot.prp. nr. 90 (2003–2004)	Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) Om lov om straff (straffeloven), Justis- og politidepartementet.
Innst. O. nr. 72 (2004–2005)	Innst. O. nr. 72 (2004–2005) Innstilling fra justiskomiteen om lov om straff (straffeloven), Justiskomiteen.

Dok. nr. 16 (2011–2012)	Dokument 16 (2011–2012) Rapport til Stortingets presidentskapet fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven, avgitt 19. desember 2011.
Prop. 62 L (2015–2016)	Prop. 62 L (2015–2016) Endringer i forvaltningsloven mv. (administrative sanksjoner mv), Justis- og beredskapsdepartementet.
NOU 2020: 10	NOU 2020: 10 Straffelovrådets utredning nr. 2: Inndragning av utbytte fra gjengkriminalitet, Justis- og beredskapsdepartementet, Straffelovrådet.
Tilleggsutredning til NOU 2020: 10	Tilleggsutredning til NOU 2020:10: Konfiskasjon av ting som har tilknytning til en straffbar handling, avgitt til Justis- og beredskapsdepartementet 25. mai 2021.
Prop. 241 L (2020–2021)	Prop. 241 L (2020–2021) Endringer i straffeloven mv. (klargjøring av inndragningsregler m.m.), Justis- og beredskapsdepartementet.

Høyesterettspraksis

- Rt. 1976 s. 1 P (Kløfta).
- Rt. 1977 s. 1207 A.
- Rt. 1979 s. 1578 A.
- Rt. 2000 s. 996 P (Böhler).
- Rt. 2002 s. 1271 kjm.utv. (Greenpeace).
- Rt. 2002 s. 1298 A.
- Rt. 2005 s. 897 A.

Rt. 2007 s. 680 A.

Rt. 2011 s. 1811 A.

Rt. 2014 s. 209 A.

Rt. 2014 s. 620 A (Akvakultur).

Rt. 2014 s. 1161 A.

Rt. 2014 s. 1292 A.

Rt. 2015 s. 93 A.

Rt. 2015 s. 921 A.

HR-2017-1245-A.

HR-2018-556-A.

HR-2018-1738-A.

HR-2020-2472-P (Klima).

HR-2021-797-A.

HR-2021-2249-A (Mobiltelefoninndragning).

Internasjonale konvensjoner

Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen - EMK

The Convention for the
Protection of Human
Rights and Fundamental
Freedoms, Roma, 4.
november 1950.

Praksis fra Den europeiske menneskerettighetsdomstolen

Arcuri med flere mot Italia [A], 5. juli 2001, no. 52024/99.

Blokhin mot Russland [GC], 23. mars 2016, no. 47152/06.

Butler mot Storbritannia [A], 27. juni 2002, no. 41661/98.

Böhmer mot Tyskland, [J], 3. oktober 2002, no. 37568/97.

Dassa Foundation med flere mot Liechtenstein [A], 10. juli 2007, no. 696/05.

Engel med flere mot Nederland [P], 8. juni 1976, nos. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, og 5370/72.

G mot Storbritannia [A], 30. august 2011, no. 37334/08.

G.I.E.M S.R.L med flere mot Italia [GC], 28. juni 2018, nos. 1828/06, 34163/07 og 19029/11.

Gestur Jónsson og Ragnar Halldór Hall mot Island, [GC], 22. desember 2020, nos. 68273/14 og 68271/14.

Göktan mot Frankrike [J], 7. juli 2002, no. 33402/96.

Jamil mot Frankrike [J], 8. juni 1995, no. 15917/89.

Janosevic mot Sverige [J], 23. juli 2002, no. 34619/97.

Phillips mot Storbritannia [J], 5. juli 2001, no. 41087/98.

Saliabaku mot Frankrike [J], 7. oktober 1988, no. 10519/83.

Sergey Zolotukhin mot Russland [GC], 10. februar 2009, no. 13939/03.

T mot Storbritannia [GC], 16. desember 1999, no. 24724/94.

Tyrer mot Storbritannia [J], 25. april 1978, no. 5856/72.

Welch mot Storbritannia [J], 26. februar 1996, no. 17440/90.

Litteratur

- Andenæs (1956) Andenæs, Johs., «Konfiskation som følge af lovovertrædelse», i *Forhandlinger på Det tyvende nordiske juristmøte i Oslo den 23.-25. august 1954*, Johansen & Nielsen boktrykkeri, 1956, s. 112–117.
- Andenæs (1976) Andenæs, Johs., *Statsforfatningen i Norge*, 4. utgave, Tanum-Norli 1976.
- Andenæs og Fliflet (2017) Andenæs, Johs. og Fliflet, Arne, *Statsforfatningen i Norge*, 11. utgave, Universitetsforlaget 2017.
- Andenæs, Rieber-Mohn og Sæther (2016) Andenæs, Johs., Rieber-Mohn, Georg Fr., og Sæther, Knut Erik, *Alminnelig strafferett*, 6. utgave, Universitetsforlaget 2016.
- Berg (2006) Berg, Bjørn O., «Grunnloven og administrative økonomiske sanksjoner», *Jussens Venner*, Vol. 40, utg. 5-6, s. 305–314, 10. januar 2006.
- Boucht (2022) Boucht, Johan, *Karnov lovkommentar: Straffeloven*, lovkommentar til § 69, publisert 17. januar 2022, tilgjengelig via Lovdata Pro, (lest 11. desember 2022).
- Emberland (2022) Emberland, Marius, «Stiller EMK nå krav om skyld ved straff? – Merknader til

- Høyesteretts dom 15. april 2021 (HR-2021-797-A)», *Lov og rett*, Vol.61, utg.2, s. 97–116, 9. mars 2022.
- Eriksen (2012) Eriksen, Christoffer C., «Om rettspolitik», *Kritisk Juss*, Vol.38, utg.3-4, s. 139–157, 15. oktober 2012.
- Graver (2008) Graver, Hans Petter, «Vanlig juridisk metode? Om rettsdogmatikken som juridisk sjanger», *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, Vol.121, 2/2008, s. 149–178, 25. august 2008.
- Gröning, Husabø og Jacobsen (2019) Gröning Linda, Husabø Erling Johannes og Jacobsen Jørn, *Frihet, forbrytelse og straff: En systematisk fremstilling av norsk strafferett*, 2. utgave, Fagbokforlaget 2019.
- Husabø (2010) Husabø, Erling Johannes, «Strafferettsvitenskapen si oppgave i åra som kjem», *Tidsskrift for strafferett*, Vol. 10, utg. 4, s. 385–398, 27. desember 2010.
- Jacobsen (2021a) Jacobsen, Jørn, «Hvorfor er strafferettsvitenskapelig forskning viktig?», *Juristen*, 04. mars 2021, <https://juristen.no/debatt/2021/02/%C2%ABhvorfor-er-strafferetts%C2%ADvitenskapelig-forskning-viktig%C2%BB> (lest 11. desember 2022).

- Jacobsen (2021b) Jacobsen, Jørn, «§ 96», i *Grunnloven: historisk kommentarutgave 1814-2020*, Ola Mestad og Dag Michalsen (red.), Universitetsforlaget 2021, s. 1000–1026.
- Johansen (2006) Johansen, Jon Petter Rui, «Det materielle straffebegrepet i den europeiske menneskerettighetskonvensjon», *Tidsskrift for rettsvitenskap*, Vol. 118, utg. 3, s. 294–369, 7. februar 2006.
- Kinander (2013) Kinander, Morten, «Straffens begrep og begrunnelse i norsk rett – en kritikk», *Jussens venner*, Vol. 48, utg. 3, s. 155–192, 1. juli 2013.
- Kolsrud (2021) Kolsrud, Kjetil, «Inndragningsdommen: - vi er allerede i gang med EMD-klagen», *Rett24*, 22. november 2021, <https://rett24.no/articles/inndragningsdommen--vi-er-allerede-i-gang-med-emd-klagen> (lest 11. desember 2022).
- Matningsdal (1987) Matningsdal, Magnus, *Inndragning*, 1. utgave, Universitetsforlaget 1987.
- Matningsdal (2022) Matningsdal, Magnus, *Juridika lovkommentar: Straffeloven 2005*, lovkommentar til § 69, bekreftet à jour per 1. juli 2022 (lest 11. desember 2022).
- Rui (2018) Rui, Jon Petter, «Fra menneskerettighetsdomstolen – Ingen straff uten skyld (nulla poena sine culpa) G.I.E.M S.R.L og andre mot Italia, søkenummer 1828/06, storkammerdom

28. juni 2018», *Tidsskrift for strafferett*, Vol. 18, utg. 3, s. 202–215, 1. november 2018.
- Smith (2021) Smith, Eivind, *Konstitusjonelt demokrati: Statsforfatningen i prinsipielt og komparativt lys*, 5. utgave, Fagbokforlaget 2021.
- Strandbakken (2004) Strandbakken, Asbjørn, «Grunnloven § 96», *Jussens Venner*, Vol. 39, utg. 3-04, s. 166–215, 16. november 2004.
- Aall (2018) Aall, Jørgen, *Rettsstat og menneskerettigheter: En innføring i vernet om individets sivile og politiske rettigheter etter den norske forfatning og etter den europeiske menneskerettighetskonvensjon*, 5. utgave, Fagbokforlaget 2018.
- Aall (2021) Aall, Jørgen, *Rettsstat og menneskerettigheter 2: Statens plikt til effektiv og betryggende straffeforfølgning*, 1. utgave, Fagbokforlaget 2021.

Betenkninger og offentlige rapporter

Rui (2016)

Rui, Jon Petter, «Betenkning: Sivilrettslig inndragning rettet direkte mot formuesgoder», Justis- og beredskapsdepartementet, 2016.

Tilgjengelig på

https://www.regjeringen.no/contentassets/563e5153753e41438ec0b6d047f3ab20/betenkning_sivilrettslig-inndragning.pdf

STRASAK-rapporten 2021

STRASAK-rapporten: Anmeldt

kriminalitet og politiets

straffesaksbehandling 2021,

Politidirektoratet, Politifagavdelingen,

Seksjon for straffesak, utgitt 15.03.2022,

tilgjengelig på

<https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/strasak/2021/anmeldt-kriminalitet-strasak-2021.pdf>.

